

BEREDSKAP • SID 10

Kommunen där
alla pratar odling



PÅVERKAN • SID 18

AI försvårar
hotbilden



TJUGOFYRA7

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#62 Juni 2024

Sprängningar ställer nya krav på ledningen

■ Gångkonflikterna med skjutningar och sprängningar skakar Stockholm. Nya hotbilder innebär att räddningstjänsten har behövt utveckla sitt sätt att leda insatserna, och samverka med poliserna och sjukvårdarna på plats.

– Ett tag hade vi fler sprängningar än konventionella bränder. Det

har tvingat oss att ta fram nya taktiker och metoder, säger Johan Szymanski som varit regional insatsledare.

Han vill skärpa tydligheten kring vilken organisation som har initiativrätten under uppdraget. Räddningsledaren ska inte släppa initiativet till polisen i onödan, menar han.

Sidan 4

LARMCENTRAL

Samverkan på riktigt

Tidigare försök stoppades. Nu är slutligen polis, räddningstjänst och SOS Alarm integrerade i samma larm- och ledningscentral i Örebro.

Sidan 8



Frivilliga skapar trygghet till sjöss

Sidan 14

Norrtälje kommun har Stockholms största skärgård. Inom 15 minuter är Roslagens sjövärskår redo att lämna kajen vid ett larm. Dygnet runt, året om – helt ideellt. Hanna Ernstgård är en av besättningsmedlemmarna.

FOTO: MELKER DAHLSTRÖM

BEREDSKAP

Näringslivet avgörande

I den nya beredskapen kommer näringslivet att spela en avgörande roll – och nu måste helt nya relationer snabbt byggas upp.

Sidan 12

ÖVERDOSER

Nässpray ska rädda liv

Storstockholms brandförsvär hör till dem som utrustas med nässprayen Naloxon som ska väcka medvetslösa narkomaner.

Sidan 7

BRÅDA DAGAR INFÖR CIVILPLIKTSUTBILDNINGEN • SID 3

Beredskapen bygger vi tillsammans

Nu är sommaren 2024 här. Nu ser vi fram emot sol, bad, färskpotatis och jordgubbar och förhoppningsvis en rejäl ledighet. Symboler för lycka för oss som bor i Sverige.

Men vi vet ju också att sommaren kan betyda hetta, torka, värmebölja, vattenbrist och bränder. Onekligen starka symboler för olycka. Nu är min poäng inte att förstöra stämningen, utan att eftersom våra somrar numera ofta innehåller både och, så är det klokt att minska konsekvenserna genom att vara förberedd. Så det får vara temat för min sommarledare här i Tjugofyra7.

Inom räddningstjänsten blir vi allt bättre på att hantera både bränder och översvämningar. Systemen för att stötta varandra har utvecklats snabbt sedan den stora skogsbranden i Västmanland 2014. Detsamma gäller arbetet med att förebygga och snabbt upptäcka bränder. Och MSB:s nationella förstärkningsresurser består numera även av helikoptrar och brandflyg.

Vi fick ett kvitto på den positiva utvecklingen under våren och försommaren 2023 när vi hade fler skogsbränder än tidigare år, men klarade av att släcka innan de vuxit till ohanterliga proportioner. Det ska vi komma ihåg när vi alla ser att mer kan göras, mer behöver göras och utmaningarna blir större.

Nu är bränder inte enbart räddningstjänstens ansvar – vi har som individer ett stort ansvar. Jag uppmanar alla att följa SMHI:s varningar och hålla koll på när det råder eld-

**LEDARE**

Charlotte
Petri Gornitzka
generaldirektör, MSB

Vi behöver göra allt vi kan för att stärka totalförsvaret så det är tydligt att det inte är någon idé att angripa Sverige.

ningsförbud. (Som hjälp kan jag rekommendera MSB:s app Brandrisk ute.)

I grund och botten handlar det om att alla har ett stort ansvar för sitt eget agerande, men också för att klara sin egen situation så långt det är möjligt. Detsamma gäller förstas vid storm eller översvämning, vilket jag också är övertygad om att alla minns från 2023.

Stormen Hans, men också flera svåra lokala och regionala översvämningar, fick stora konsekvenser som ras och skred och ekonomiska kostnader. Även denna gång hade vi stor nytta av det utvecklade samarbetet inom räddningstjänsterna – och igen slår jag ett slag för vikten av att hålla sig uppdaterad, förbereda sig så gott det går och se över sin egen beredskap.

Samtidigt fortsätter Rysslands brutala krig i Ukraina och konsekvenserna för oss i Sverige är oförutsägbara. Vi behöver använda nuet till att stärka vår beredskap och det civila försvaret. Det är inte ett arbete som kommer vila över sommaren. Två områden som MSB jobbar intensivt med är civilplikt inom räddningstjänsten och en ny version av broschyren Om krisen eller kriget kommer.

När det gäller civilplikten har arbetet gått fort framåt. Den 23 september samlas de första för att börja sin utbildning, och tre veckor senare är de redo att krigsplaceras.

Redan i år kommer cirka 300 personer utbildas och krigsplaceras på 25 värdkommuner (i sina hemlän). För att underlätta för kommunens räddningstjänst att välkom-

na dem och ta tillvara deras kompetenser så kommer MSB också ge bidrag för att anställa en planerings- och en utbildningsresurs. Det är mycket som måste vara på plats när Sverige för första gången på många, många år har civilpliktiga i räddningstjänsten.

Jag nämnde också "broschyren". Först hoppas jag att du använder den nuvarande versionen när du ser över din egen beredskap inför sommaren – det är fortfarande aktuella uppgifter. Och sedan att du håller ordentlig utkik i höst när den nya versionen kommer landa på hallmattan.

Orsaken till att vi tar fram en ny version är förstas det försämrade säkerhetsläget. Vi behöver göra allt vi kan för att stärka totalförsvaret så det är tydligt att det inte är någon idé att angripa Sverige. Inte minst vi inom det civila försvaret – som faktiskt består av alla utom Försvarsmakten. Alltså stat, regioner, kommuner, näringsliv och civilsamhälle. Men också ytterst du själv. Vi bidrar till Sveriges samlade styrka genom den beredskap vi har själva, tillsammans med vår familj och våra grannar.

Så – jag vågar inte sia om hur sommaren blir. Men alldeles oavsett så önskar jag alla en sommar fylld av vänner, färskpotatis och jordgubbar (eller vad som nu ger sommarlycka för dig). Och konstaterar att om vi också tillsammans är förberedda för annat så ökar möjligheterna att få till det.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN



Maria Hansen
journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 63
maria.hansen@msb.se



Jonas Klint
journalist
010-240 50 49
jonas.klint@msb.se

Adress: MSB, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.
E-post: redaktionen@tjugofyra7.se
Webb: www.tjugofyra7.se
Upplaga: 29 400.
Tryckdag: 4 juni.
Nästa nummer är ute: 1 oktober.
Tryck: Pressgrannar, Linköping.



17



22



27



28

NYHETER

Robot skapar säkrare arbetsmiljö
Sidan 7

Besvikelse i frågan om dygnspass
Sidan 21

Bostadsbränder startar ofta i köket
Sidan 24

Gödseltunna resurs vid bränder
Sidan 25

SERIE
Hög tid att börja odla
Sidan 17

ERFARENHETER

Utbilda för säkra uttryckningar
Sidan 22

Batteri exploderade efter laddning
Sidan 22

MIN ÅSIKT
Vad är planen med rökdykningen?
Sidan 27

PORTRÄTT
Hon är ny vd för sotarna
Sidan 28

Hej då Per – välkommen Jonas

Vi säger hej då till Per Larsson.

Och välkommen till Tjugofyra7:s nya journalist Jonas Klint.

■ Efter 29 år har det blivit dags att säga tack och bock till Tjugofyra7:s journalist och ansvarige utgivare Per Larsson, som när detta trycks har gått i pension.

Han började 1995 på Räddningsverket och tidningen som då hette Sirenen.

När MSB bildades 2009 bytte tidningen namn till Tjugofyra7 och breddade därmed bevakningsområdet.

Ny journalist på Tjugofyra7 är Jonas Klint. Han har lång erfarenhet från tidningsbranschen, där han bland annat varit reporter, nattchef, näringslivsredaktör och chefredaktör inom Nya Wermlands-Tidningens koncern.



Per Larsson



Jonas Klint

Ny vägledning för RUHB på gång

■ En ny vägledning i MSB:s serie om räddningstjänst under höjd beredskap (RUHB) är på gång.

MSB har släppt två vägledningar tidigare, och nu är den tredje snart ute. Sista svarsdatum för remissinstanserna var 31 maj.

MSB kommer att fortsätta arbetet även efter att vägledningen publicerats. Detta sker bland annat genom ett antal workshops under perioden maj–november.

25-26 september arrangeras workshopen ”Ledning av räddningstjänst under höjd beredskap” på MSB:s skola Rosersberg. Målgruppen är främst personer inom kommunal räddningstjänst som arbetar med utveckling av ledningsförmågor med koppling till räddningstjänst under höjd beredskap men det finns även plats för representanter från länsstyrelser och Försvarmakten.



Höstens civilpliktsutbildningar innehåller en hel del nya moment även för lärarna, inte minst eftersom skadeplatsen är annorlunda än vid fredstida olyckor.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

MSB:s skolor rustar inför civilplikten

Till hösten ska 300 civilpliktiga utbildas på MSB:s skolor i Sandö och Revinge.

Nu råder bråda dagar. – Det är en utmaning att lära oss något som vi inte pysslat med på väldigt länge, säger projektägaren Per Hulling.

■ Det jobbas för fullt med allt från att färdigställa undervisningsmaterialet och kompetensutveckla personalen till att förbereda mötesstrukturer och skapa de fysiska förutsättningarna på skolorna.

På Sandös övningsområde Högberget utanför Kramfors iordningställs exempelvis en plats för momentövningar inom sök och räddning, liknande den som redan finns i skånska Revinge.

För hela civilpliktsarbetet har MSB fått 50 miljoner kronor i år.

– Jag skulle inte säga att det är mycket som behöver göras på anläggningarna, i huvudsak har vi redan en fantastisk infrastruktur. Den största kostnaden är att genomföra själva utbildningen, säger Per Hulling, projektägare och chef för MSB:s enhet för utbildningsutveckling.

Sammanlagt ska åtta civilpliktsutbildningar hållas i Sandö under hösten och två i Revinge. Varje kurs är tio dagar

lång och kommer att ha mellan 30 och 36 deltagare, som alla har kompetens inom räddningstjänsten men inte jobbar inom det området i dag.

– Vi kallar 36 för att vara säkra på att få minst 30 personer. Det handlar visserligen om plikt men legitima skäl till förhinder, såsom sjukdom, kan inträffa nära inpå, konstaterar Per Hulling.



Per Hulling

En del av utbildningen handlar om att repetera sådant de civilpliktiga redan har med sig sedan tidigare.

En större del, cirka sju dagar, vigs åt nya uppgifter kopplade till räddningstjänst under höjd beredskap. Dit hör ammunitions- och minhantering, sök och räddning, akut omhändertagande samt sanering och indikering av kemiska stridsmedel och kärnvapen. Dessa binds samman av mer generella ämnen som folkrätt och regelverk.

– Delarna kommer att läggas på en sådan nivå att de civilpliktiga framförallt ska kunna göra en riskbedömning och vidta initiala åtgärder. Det här är ingen specialistförmåga, utan en basförmåga, förtydligar Per Hulling.

Med det sagt kommer det att bli tio intensiva dagar, med schemaläggning från morgon till kväll, inklusive helg – något som förstås påverkar hela verksamheten på skolorna.

Ett par nya lärare har rekryterats och flera sedan tidigare anställda lärare, som inte redan är nischade inom de specifika ämnena, har kompetensutvecklats.

– Eftersom det handlar om så många utbildningar måste medarbetarna kunna växeldra, förklarar Per Hulling.

Dessutom behöver olika stödfunktioner jobba andra tider än de är vana vid.

– Tillsammans med skolverksamheten tittar vi på hur det hela planeras smartast. Det är också sådant vi får trimma in allt eftersom.

För att klara av att ta hand om de civilpliktiga har delar av Grib-utbildningen (grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap) som vanligtvis hålls på skolorna, lagts ut på entreprenad.

I Sandö hittade MSB en leverantör som kunde täcka upp det mesta av den volym som skolan annars skulle ha stått för under hösten. Svårare var det i Revinge, som i år kommer att behöva fortsätta tillhandahålla Grib parallellt med civilpliktsutbildningen.

Därav att åtta av de tio första

kurserna är förlagda till Sandö.

– Ambitionen är att upphandla en Grib-leverantör för både Revinge och Sandö med start 2025, men vi planerar även för att behålla en liten del av den utbildningen på skolorna för att ha kvar kompetensen i verksamheten.

Per Hulling säger att det är en utmaning att lära sig något som inte gjorts på länge.

– Utbildning kan vi, där är vi trygga. Den större frågan är det som omfamnar att ta hand om civilpliktiga: se till att vi hanterar deras personuppgifter på rätt sätt, följer pliktlagstiftning, förbereder alla rutiner och processer som på flera sätt är annorlunda än vi är vana vid.

■ Känner ni er stressade över att hinna med allt?

– Vi hade inte misstänkt om vi haft lite mer tid på oss, men löser det givet de förutsättningar vi fått. Engagemanget, ansvarstagandet och förståelsen för att vi jobbar med korta tidslinjaler är stor bland medarbetarna, och stämningen är god.

Målet är att utbilda 2 000-3 000 civilpliktiga vid MSB:s skolor under de närmaste tre åren. Därefter krigsplaceras personerna vid räddningstjänster i länen där de är folkbokförda.

MARIA HANSEN

Gängkriget kräver offe

■ Räddningstjänsten behöver steppa upp när sprängningar har blivit vardag

STOCKHOLM

Kraven på räddningstjänsten förändras snabbt i gängkrigets Stockholm.

Ett av svaren på sprängningarna är ett finslipat samarbete mellan ledningsfunktionerna.

– Det är viktigt att vara tydlig kring vem som ska ha initiativrätten.

Det säger regionala insatsledaren Johan Szymanski på Johannes brandstation i centrala Stockholm.

■ Sprängningar i bostadshus har gått från att vara något ytterst ovanligt till vardag för räddningstjänsten i Stockholm.

– Ett tag hade vi fler sprängningar än konventionella bränder. Det har tvingat oss att ta fram nya taktiker och metoder, säger Johan Szymanski, som själv har varit räddningsledare vid åtskilliga sprängningar.

På frågan hur många måste han tänka efter.

– Om jag säger ett tiotal ljuger jag inte.

Ett räddningsuppdrag där någon medvetet gått in för att skada andra människor är på flera sätt mer komplext än en vanlig olyckshändelse.

Att det kan finnas en ”second device”, ytterligare en bomb som inte briserat ännu, är ett uppenbart hot.

– Förut tänkte vi att alla är goda, men det är inte så. De kan vilja komma åt oss också. Det påverkar hur vi agerar.

När brandmännen kommer till platsen för explosionen är det många hänsyn som ska tas. Målet att göra en snabb och resolut insats för att rädda eventuella skadade måste balanseras mot polisens intresse av en orörd brottsplats.

– Vi måste ta forensisk hänsyn, säger Johan Szymanski.

Det är i praktiken enkelt, menar han.

– Vi stövlar inte in allihop på en gång, och vi flyttar inte på saker. Det kan också vara att man går på samma sida i trapphuset så att man inte går kors och tvärs. Och man kastar inget där som inte var där från början.

– Den enklaste grejen som vi har haft problem med är att personal från olika organisationer har spottat snus. Då har man be-



Regionala insatsledaren Johan Szymanski på Johannes brandstation i centrala Stockholm.

FOTO: JONAS KLINT

hövt dna-testa personalen.

■ **Vad är det viktigaste du som räddningsledare behöver tänka på när ni åker ut på en sprängning?**

– Jag tycker att man ska börja i rättsläget. Jag läste senast i går att det var en räddningstjänst som sa att polisen hindrade dem från att åka fram. Det är exakt den situationen vi inte ska hamna i. Vi måste kunna vår egen lagstiftning och använda den klokt.

Att räddningstjänsten har respekt för polisens och sjukvårdarnas arbete får inte betyda att brandmännen står still och väntar i onödan. Dialog och tydlighet om vem som ansvarar för vad är nyckeln till en effektiv räddningsinsats, menar Johan Szymanski.

– Räddningstjänsten ska rädda liv, släcka brand och genomföra en riskbedömning kopplad till byggnadens konstruktion. Polisen vill spärra av, de vill fram med sina bombtekniker och så vidare. Om man inte är påläst och vågar stå emot så hamnar man i läget att man står och väntar. Med risken att det ligger skadade människor där framme som inte får hjälp. Samtidigt måste vi ta hänsyn till att polisen jagar gärningsmännen. Det är det svåra tror jag med de här explosionerna i

Sverige, att ha den förståelsen.

■ **Det måste svida i en brandman om man inte får gå in snabbt och kanske rädda liv?**

– Ja, självklart. Vi ska fram, men inte med fler än vad som behövs. Och vi tänker utifrån det vi kallar STOP-tekniken: stanna, tänk, orientera, planera. Vi tittar, bedömer, finns det någon skadad, brinner det? Om det inte gör det kan vi skjuta fram vår expert på tung räddning och ras, som bedömer konstruktionen.

För att stimulera dialog och samsyn pågår ett samarbete mellan räddningstjänstens, polisens och ambulansens ledningsfunktioner i Stockholm. Ett viktigt inslag i samarbetet är möten och regelbundna övningar. Representanter för de olika verksamheterna träffas varje fredag.

Övningen sker utifrån case som exempelvis sprängningar, eller det stora trafikstoppet på E22:an i Skåne.

– Där vill inte vi hamna, med oklara beslutsvägar. Då lägger vi upp ett case under fyra veckor och så diskuterar vi hur vi hade löst det.

Övningarna handlar bland annat om den så kallade initiativrätten.

– Normalt bestämmer ingen av polis, räddningstjänst eller sjukvård över den andra

Börja i rättsläget
”Vi måste kunna vår egen lagstiftning och använda den klokt.”

Johan Szymanski

lagstiftningsmässigt, utan alla har sina rör i lagen. Däremot bestämmer man vid varje enskild insats vem som har initiativrätten. Vilken organisation är mest lämpad att bestämma målet med insatsen och driva insatsen framåt?

Bedömningen görs av räddningsledaren, polisinsatschefen och sjukvårdsledaren tillsammans.

– När vi åker ut vid en explosion exempelvis får vi gemensam radiokanal. Då ropar jag upp polisen och säger ”jag har fått följande information och jag bedömer att det är jag som har initiativrätten inledningsvis”.

Det är inte alltid de tre funktionsansvariga kommer överens direkt. Men Johan Szymanski säger att samspelet överlag funkar mycket bra.

– Det är tydligheten man vill åt. Att vi övar varje fredag och går igenom den här typen av ärenden spelar stor roll.

Med kunskap och medvetenhet undviker man att det slent-



Sprängladdningen som förstörde ett

rianmässigt blir polisen som leder operationen.

– Vem går emot en kommissarie med guld på axlarna och pistol i bältet liksom?

Han vill rikta en uppmaning till alla brandbefäl ute i landet:

– Nöj er inte med att polisen säger att ni inte får gå fram. Utan fråga varför i så fall. Alla vill underlätta för polisen att gripa gärningsmannen men man måste tänka på vad har vi för uppdrag. Livräddningen är primär.

När uppdraget är klart läm-

nsiv räddningsledning



radhus i Hässelby i Stockholm 2023 bestod enligt polisen av drygt 15 kilo dynamit. Sprängningen hade koppling till konflikten mellan kriminella gäng.

FOTO: JONAS EKSTRÖMER/TT

Från fall till fall "Vem går emot en kommissarie med guld på axlarna och pistol i bältet?"

Johan Szymanski

nas initiativet över till polisen.
– Vi kan och ska förstås fortsatt biträda polisen när vi utfört vårt primära uppdrag med det de önskar stöd och hjälp med.

Är det så kallat pågående dödligt våld, en skjutning till exempel, då är det solklart polisen som har initiativrätten.
– Men griper de gärningsmannen och det ligger skadade ska de räddas. Då går det över till sjukvården.
Polisen kan också påbörja sitt jobb parallellt med räddningstjänsten.
– Det viktiga är att vi inte står där en timme och väntar. Den dagen då det ligger två-tre skadade i ett trapphus, hur ska vi kunna försvara det? Vi ska vara

offensiva, men inte på det sättet att vi bara ska springa in i platsen. Vi ska vara offensiva i vår samverkan och trycka på att vi har ett uppdrag.
■ **Har brandmännens utbildning hängt med i utvecklingen när det gäller sprängningar tycker du?**
– Stockholm har tagit fram en egen utbildning som vi har kört med alla brandstationer. Den bygger på erfarenheter från inträffade händelser. Sen har vi tagit fram insatskort som heter "Först på plats" där vi har

samlat ihop vad vi ska tänka på när vi får larmet och när vi kommer fram. Första versionen kom 2020, sedan har vi uppdaterat den.
Sprängningar sker som bekant inte bara i Stockholm. Johan Szymanski tycker att alla räddningstjänster bör ha ett proaktivt förhållningssätt och planera för att det kan hända även hos dem.
– Jag har själv jobbat ute i landet. Man tänker att det inte händer här.
De lokala ledningsfunktio-

nerna behöver träffas och förklara varandras uppdrag så att man har den här förståelsen innan det smäller, menar Johan Szymanski.
Han och hans kollegor i Stockholm hjälper gärna till och bjuder på sina kunskaper.
– Har man inte utbildningsmaterial kan man ta kontakt med oss, vi delar gärna med oss.
JONAS KLINT



Nytt register ger bättre överblick

Nu tar myndigheterna krafttag för att strypa flödet av sprängämnen till den kriminella marknaden.

– Tidigare har man satt plåster på plåster. Vi vill dra upp det här från grunden och komma åt en helhetslösning, säger Suzanne Noreklint, enhetschef på MSB.

■ I takt med att gängkonflikterna trappats upp har frågan om hur sprängämnena hanteras ute på företagen blivit allt viktigare.

En central fråga är hur man säkerställer att uttagna sprängmedel som inte går åt vid sprängningen lämnas tillbaka till företaget. Här finns brister i kontrollsystemet.

– Vi på MSB har gjort mycket åtgärder för att försöka komma åt det här problemet, säger Suzanne Noreklint, enhetschef för enheten för hantering av explosiva varor.

Externa kontrollanter som övervakar sprängningsarbetet. Märkning och dna-teknik som gör sprängmedlen spårbara om de upptäcks i illegala sammanhang. Att det är den enskilda sprängaren och inte företaget som är den sista lega-

Får överblick

”Om en kommun drar in ett tillstånd, så får andra kommuner direkt den informationen.”

Suzanne Noreklint, MSB

la ägaren till sprängmedlet. Det är några av idéerna som diskuterats i det nationella forumet för sprängämnessäkerhet. I forumet, som har startats på uppdrag av regeringen, samarbetar elva myndigheter.

– Med arbetsgrupperna och det vi lagt ut på andra myndigheter och branschen är det uppemot 200 personer som är med – frågorna går ut överallt och vi försöker titta på det så brett vi kan.

– Vi kommer att redovisa ett batteri av åtgärdsförslag när slutrapporten lämnas in till regeringen i oktober.

Att kommunerna börjar göra tillsyn oftare hos företag med tillstånd att hantera sprängmedel är viktigt, menar Suzanne Noreklint.

När det gäller lämplighetsprovningen av deltagare som



Suzanne Noreklint, enhetschef på MSB, säger att det pågår ett intensivt arbete för att täppa till säkerhetsluckorna i sprängämnesshanteringen.

FOTO: JONAS KLINT

hanterar explosiva varor skulle Suzanne Noreklint gärna se ett system som liknar det som gäller för vapenlicens. Det skulle bland annat göra det lättare att upptäcka om en person begår brott som påverkar lämpligheten att hantera sprängmedel.

Ett annat regeringsuppdrag som beräknas få stor effekt är det nationella tillståndsregistret för explosiva varor som MSB inrättat.

Fram till nu har inte en enskild kommun haft möjlighet

att se vilka tillstånd ett sökande företag har.

– Om ett företag ansöker om tillstånd kommer kommunen att kunna gå in i registret, slå på företagets namn och då syns det om de har fått ett tillstånd indraget i en annan kommun. I dag kan de inte se det.

Registret gör det möjligt att ha realtidsbevakning på företagens tillstånd.

– Som handläggare på kommunen har man möjlighet att

följa ett visst ärende om man lägger det under bevakning.

Registret kommer också att användas av handlare som säljer sprängmedel.

Registret var klart i januari och används internt på MSB, men kommer att börja användas som det är tänkt när ny lagstiftning träder i kraft, vilket beräknas ske 8 juli.

– Vi behöver vänta in lagstöd för att lägga in all information i systemet.

JONAS KLINT

”Företagen vill väl – men de slarvar”

Det är helt lagliga sprängföretag som indirekt förser de kriminella gängen med sprängmedel. Orsaken är dåliga säkerhetsrutiner och slarv.

Det menar många inom räddningstjänsten.

– De stora hålen kan de täppa till själva, säger Robin Haglund på Storstockholms brandförsvär.

■ Var kommer alla sprängmedel ifrån, som används vid de illegala sprängningarna? Mycket tyder på att de från början är lagliga varor, som köpts av företag för att användas vid bergsprängning.

Genom tillståndsprövning



Robin Haglund, enhetschef på Storstockholms brandförsvär.

FOTO: SSBF

och tillsynsarbete bedömer Storstockholms brandförsvär (SSBF) att det finns allvarliga brister i företagens interna arbete för att motverka att

sprängmedel hamnar i orätta händer.

– De behöver analysera sina brister och vidta åtgärder, framför allt där det finns möjligheter till obehörigt förfarande, säger Robin Haglund, enhetschef samhällsbyggnad och särskilda uppdrag på Storstockholms brandförsvär.

– Flera sprängare berättar själva att det inte finns någon som kan kolla om de tar ut precis så mycket som går åt. Vi har hört förklaringar från branschen att de exempelvis kan ta ut 100 kilo, nyttja 90 för att spränga berget, och stoppa 10 i fickan.

Företagen vill egentligen göra rätt, menar han.

– Den större delen är väldigt seriösa människor. De vill väl, men det finns brister i hantering av obehörigt förfarande, bland annat slarv och brist på uppföljande kontroll.

Tillsynen har skärpts inom Storstockholm de senaste åren, säger Robin Haglund. Men under ett år är det ändå bara en mindre del av företagen som får besök av räddningstjänsten.

Ute i landet sker tillsynen ännu mer sällan än i Storstockholm.

– Det är många räddningstjänster som inte gör tillsyn alls.

SSBF sprider gärna sin kunskap till kollegor som vill förbättra tillsynsarbetet.

– Man är väldigt välkommen

att höra av sig till oss.

Lagar och myndigheternas sätt att arbeta kan förbättras. Det nya nationella tillståndsregistret som är på gång är ett steg i rätt riktning för samordning. Men det som skulle ha störst effekt vore om sprängföretagen skärpte sina egna rutiner och kontroller, menar han.

– De litar på sin personal, vilket i sig är bra. Men tillit kan inte stå som ensam åtgärd mot obehörigt förfarande och ersätta det egna förebyggande arbetet tillsammans med tydliga rutiner och uppföljande kontroller.

JONAS KLINT

Nässpray kan rädda liv

Läkemedlet Naloxon blir nu receptfritt och väntas få spridning inom bland annat räddningstjänsten.

Storstockholms brandförsvaret är bland dem som utrustas med en nässpray som ska väcka medvetslösa narkomaner.

– Kan man rädda ett liv är det mycket värt till en liten kostnad, säger Patrik Söderberg.

Han är chefsläkare och ansvarig för den prehospitla vården i Stockholms län, där också Brandkåren Attunda och Södertörns räddningstjänstförbund väntas följa efter med nässprayen inom kort.

De fordon som rycker ut på hjärtstoppslarm kommer att

vara utrustade med nässpray för att väcka narkomaner, berättar Ulrika Blomqvist, specialistsjuksköterska och ansvarig för akut omhändertagande inom Storstockholms brandförsvaret.

– Det har funnits en frustration över att inte kunna göra mer, vi vill göra skillnad och rädda fler liv, säger hon.



Ulrika Blomqvist

Frustration

”Det har funnits en frustration över att inte kunna göra mer, vi vill göra skillnad och rädda fler liv.”

Ulrika Blomqvist, specialistsjuksköterska, Storstockholms brandförsvaret

Storstockholm larmades ut på cirka 1 500 hjärtstoppslarm förra året. En del var inte hjärtstopp utan andra sjukdomsfall, och ett fåtal gällde just överdoser som går att häva med Naloxon.

– Det var fem, sex fall förra året där vår personal var först på plats, berättar Ulrika Blomqvist, som ändå väljer att utbilda all personal i operativ tjänst, cirka 500 personer, för att ge medicinen korrekt i samband med HLR.

– Man har fått en teoretisk utbildning samt tränat praktiskt med en övningsspray. Personalen är positiv, frågorna har gällt hur en drabbad agerar när han eller hon vaknar och om de riskmiljöer där dessa personer kan finnas.

Enligt Patrik Söderberg är



Storstockholms brandförsvaret har utbildat all personal i operativ tjänst, cirka 500 personer, i att ge nässprayen Naloxon korrekt i samband med opiat-överdoser.

FOTO: JESSICA GOW/TT

själva medicinen ofarlig och går inte att använda till något annat. Han förklarar att Naloxon har effekten att det ”knuffar bort” den andningshämmande opiaten, till exempel heroin och fentanyl, från receptorn.

– Man bryter opiats effekt, personen vaknar och börjar andas.

Patrik Söderberg tror att

svenska myndigheter sneglat på utvecklingen i USA där läkemedlet släppts fritt i den epidemi av fentanyldöd som svept över landet.

Synen på Naloxon i Sverige har lättat redan tidigare och medicinen förekommer på vissa håll inom räddningstjänsten. Nu blir den alltså receptfri i vad re-

geringen beskriver som ett steg i arbetet för att minska narkotikarelaterad dödlighet.

– Jag tror det kommer att spridas relativt fort nu när det är möjligt och hoppas också att få till det med polisen, säger Patrik Söderberg.

JOHAN WANGSTRÖM

Räddningstjänst skaffar robot

Räddningstjänsten Storgöteborg ska skaffa en ny resurs för insatser – en robot.

– Huvudsyftet är att skapa en tryggare och säkrare arbetsmiljö för vår utryckningspersonal, säger insatsledare Jonas Olsson.

■ Oceana-branden är ett tidsmässigt närliggande exempel när räddningstjänsten Storgöteborg kunde haft nytta av en robot i brandbyggnaden.

Rasrisken gjorde att man i vissa delar av byggnaden inte kunde genomföra invändig släckning, vilket medförde att insatsen blev långvarig.

– **Vid riskfylld miljö**, när du inte vet om taket håller eller om det finns gasflaskor i lokalen, där ser vi att roboten kan ta den stora risken för oss och vi styr den från skyddad position.

Men inriktningen att skaffa en robot har inget med Oceana

att göra, den startade mycket tidigare än så.

Storgöteborg genomförde tillsammans med MSB och på uppdrag av Nationellt utvecklingscenter (NUC) ett projekt för att samla in kunskap och erfarenheter av brandrobotar. En rapport publicerades för drygt två år sedan.

Därefter har arbetet fortgått. Nu är Storgöteborg i ett anbudsförfarande, i slutet av året kan den första roboten finnas i svensk räddningstjänst.

– Vi vill ha en robot som kan vistas i farliga miljöer, det har varit en grundpelare från början, säger Jonas Olsson.

Exempel på insatser där en robot kan bli värdefull är:

- i tunnlar och bergtrum
- kylning och eventuell punktering av gasflaskor
- i energilagringsanläggningar
- nedtvättning av gasmoln
- begränsning/kylning vid olje-

Huvudsyfte

”Vi vill ha en robot som kan vistas i farliga miljöer.”

Jonas Olsson, insatsledare, Räddningstjänsten Storgöteborg

depå/transport

- större industribyggnader
- indikering/observation vid kemolyckor
- vid rasrisk.

Hur roboten utrustas vet man inte i detalj förrän upphandlingen är avslutad. Men vattenkanon, vanlig kamera och IR-kamera är något av det som Storgöteborg ser framför sig att roboten ska ha.

Släckkapacitet?

– Vi har satt ett minimikrav att robotens kanon ska kunna leverera minst 1 000 liter i minuten och minst 30 meter kastlängd.

Vem ska sköta roboten?

– En av våra stationer kommer att bli specialiserad på resursen.

Hur ofta en robot kan komma till användning tors inte Jonas Olsson gissa. Under projektet gjordes en rad besök hos räddningstjänster som använder robot, bland annat i Oslo, Köpenhamn och Paris.

– Vi ska inte jämföra oss med Paris. Men de har två robotar vardera på tre stationer och åker på sex-sju larm vardera i veckan.

Robotar drivs oftast med diesel eller batteri. Storgöteborg är mest intresserat av batteridrift, de är inte syreberoende och har därmed säkrare drift i rökfyllda miljöer.

Prisbilden på robotar varierar, bland annat beroende på utrustningsgrad. I den rapport som är två år gammal låg kostnaden för en lätt robot upp till

1,5 miljoner, en tung upp till 4 miljoner och en medeltung där emellan.

– Det var ungefärliga kostnader då, men det var innan inflationen skenade.

När inköpet är gjort kommer Storgöteborg kika på hur andra räddningstjänster jobbar.

– Paris är ett bra exempel eftersom de har erfarenhet över sju-åtta år och har många larm. De är väldigt nöjda med sina robotar.

NUC kommer att hjälpa till med metodutveckling och att ta fram arbetsmetoder för olika scenarier.

– När förhoppningsvis fler skaffar robot kan vi sätta ihop ett team från olika räddningstjänster som jobbar med metod- och taktikutveckling, säger Christian Carlsson, utvecklingsledare på NUC.

PER LARSSON

Samverkan på riktigt – varje

ÖREBRO • Tidigare försök har stött på patrull. Nu är det verklighet. Polis, räddningstjänst och SOS Alarm integrerade i samma larm- och ledningscentral. Samverkan på riktigt. Varje dag och minut.

■ 2015 var polisens omorganisation genomförd. Polisregion Bergslagen med ansvar för Dalarna, Värmland och Örebro län var i behov av nya lokaler.

Dåvarande regionpolischefen Dan Persson diskuterade med kollegorna Håkan Karlsson och Jörgen Berggren om möjligheten att ta ett större steg – göra en satsning tillsammans med räddningstjänsten och SOS Alarm.

– Ju mer vi kan arbeta tillsammans, desto bättre jobb gör vi. Och på den vägen är det sen. Räddningstjänsten nappade direkt på idén, SOS Alarm också. Vi hade då haft stora skogsbränder, det accentuerade ännu mer vikten av att samarbeta, säger Dan Persson.

Ett antal år tidigare hade Trygghetens hus öppnats i Östersund, då unikt med blåljusmyndigheter samlade i samma fastighet för nära samarbete. Men man tilläts inte jobba helt integrerat i samma rum. Det sade högsta polisledningen på Kungsholmen i Stockholm nej till av sekretesskäl.

Dan Persson åkte till Stockholm för att presentera Örebro idé för då nye rikspolischefen Dan Eliasson.

– Han sa: ”Du behöver bygga nytt. Vill du göra det med andra samhällsaktörer, så gör det”. Och det gjorde jag.

■ **Tidigare försök att göra något liknande stoppades, hur lyckades ni?**

– Tiden har väl sin gång, man ser att samhället blir mer komplext och samverkan behövs. Sedan tror jag engagemanget haft betydelse, det har varit folk i det här arbetet som drivit framåt, verkligen velat hitta lösningar. Tar man tag i hindren så löser man det oftast, säger Dan Persson och fortsätter:

– Självklart var det de på Kungsholmen som var emot detta, det rann inte igenom enkelt. Men Eliasson tyckte det var intressant, och jag tror att

Engagemang

”Det har varit folk i det här arbetet som drivit framåt, verkligen velat hitta lösningar. Tar man tag i hindren så löser man det oftast.”

Dan Persson, fd regionpolischef

han i den nya polismyndigheten var mån om att det skulle vara delegerat. ”Du fattar beslutet, du gör som du vill”, sa han.

Dan Persson är pensionär sedan 3,5 år. Han kan nu se slutresultatet av det som började med visioner och idéer. Och konstaterar att ett stort samarbete både inom polisen och med andra myndigheter gjort det möjligt. Han lyfter speciellt fram Jörgen Berggren som då jobbade på Noa (polisens nationella operativa avdelning).

– Han blev projektledare, hade kunskapen, engagemanget och inte minst kontaktnätet att driva det här. Jörgen blev rätt man på rätt plats och fick bra folk med sig från fastighetsenheten.

Under resans gång har räddningstjänster i 42 kommuner gått samman i en region.

– När Peo Staberyd, Nils Westli och deras kollegor började skapa och driva Räddningsregion Bergslagen, snacka om potential. Helt plötsligt fanns helt andra möjligheter.

Förutom tidigare nämnda skogsbränder kan Dan Persson peka på fler händelser som stärker vikten av att polis, räddningstjänst och SOS Alarm arbetar tillsammans i larm och ledning.

– Vi har totalförsvarsperspektivet, vi kan titta på Ukraina. Vi såg det under vintern med E22 och E4 där folk satt i



bilar i timmar. Ingen tar beslut, ingen har samma lägesbild. Här får vi samma lägesbild, kan ta initiativ och beslut. Situationer kan lösas på ett helt annat sätt än när man sitter var för sig.

Polis och räddningstjänst är vana att samarbeta på skadepåsar. Nu gör man det från inkommande larm till gemensam ledning av insatser. Förmågan att göra riskbedömning i ett tidigt skede bedöms öka avsevärt.

■ **Är man runt om i landet nyfikna på Bergslagens samverkanscentral?**

– Det är man säkert, hoppas jag. Jag hoppas också MSB tittar på det här lite djupare, om det här kan vara en infrastruktur som är stabil att bygga upp för Sverige.

Vi skickar förhoppningen vi

dare till Lars Berg, MSB:s projektledare i satsningen:

– Att det ska bli en förebild för andra polisregioner

att jobba på det här sättet, kopplat till samverkan, det har varit en ledstjärna för oss. Det ska kunna samverkas lika bra här inne i centralen som på skadepåsar. Det är medborgarfokus och det gillar jag. MSB har hela tiden varit positiv till satsningen och samverkan mellan myndigheter. Däremot har vi inte mandatet att bestämma hur de ska organiseras, säger han.

Lars Berg blev involverad i satsningen i ett tidigt skede, när den första så kallade



Lars Berg

2:4-ansökan (krisberedskapsanslag) landade hos MSB. Myndigheten har under åren bidragit med närmare 20 miljoner i olika poster.

– Från början var det ett fastighetsprojekt. Men vi framförde att man behövde lägga till två projekt, dels hur de som flyttar in här ska jobba tillsammans och dels hur centralen ska fungera kopplat till bland annat kommuner och tre länsstyrelser med gemensamma grunder för samverkan och ledning som grund.

■ **Är du nöjd med resultatet?**

– Absolut. Fastighetsmässigt finns allt du kan önska dig, det finns utrymme så att en krisledning kan växa och hantera vad som helst. Skydd och teknisk försörjning ligger också på mycket hög nivå.

PER LARSSON

dag och minut



Dan Persson, tidigare regionpolischef, var idégivare till den samverkanscentral som nu är öppnad i Örebro.

FOTO: POLISMYNDIGHETEN

CITERAT

– Vi kan lära en massa av det som sker här och ta det vidare för hur vi kan utveckla samverkan mer i Sverige. Det här är starten på något nytt, och jag längtar efter att få se hur samarbetet utvecklas framöver. Det här kommer ta samverkan till en helt ny nivå.

(Madeleine Raukas, vd SOS Alarm)

– Den kanske största nyttan av Seglet är att vi skapar tillit till varann, och inte minst till vår gemensamma förmåga, vilket ger oss modet att agera när det verkligen krävs.

(Patrick Ungaäter, regionpolischef Bergslagen)

– Vår förmåga att göra riskbedömning i tidigt skede förbättras avsevärt då vi tillsammans bedömer hot som exempelvis vapen, sprängmedel, brandfarliga och giftiga ämnen.

(Peo Staberyd, brandchef Nerikes brandkår)

– Det är en viktig signal vi sänder ut till våra medborgare, att vi är starka tillsammans. Vi



Patrick Ungaäter, Peo Staberyd och Madeleine Raukas knöt samman sina verksamheter vid invigningen.

FOTO: POLISMYNDIGHETEN

kan samla alla krisaktörer på ett ställe.

(Mats Scherp, projektledare Polisen)

■ Så tycker personalen

Darko Lukenda

gruppchef regionledningscentralen, Polisen

– Det blir skillnad, men i allra högsta grad i positiv bemärkelse. Den i korthet stora vinsten tror jag framförallt är att vi sitter tillsammans på ett helt annat sätt, vi kapar bort en fördröjning i informationsutbytet som funnits tidigare. Sen tror jag vi kan lära av varandra och utveckla arbetet på varsitt håll när vi i vardagen kommer närmare varandras verksamheter.

– Vi jobbar lite olika i dag, så det ska bli spännande att lära sig om de olika verksamhets-



delarna i huset och se vilka synergier vi kan hitta. Dessutom har vi nya, fräscha och ändamålsenliga lokaler. Det här är ett stort lyft lokal-, teknik- och samverkansmässigt.

Rosie Halme

operatör, SOS Alarm

– Jag tycker det blir jättespännande att bygga samarbetet. Har provat arbetsmetoden tidigare i Stockholm där man hade ett projekt kallat Klustret med sånt här samarbete. Jag såg vilka effekter det fick där, och det kommer det kunna bli här också.

– Jag tror närheten till polis, vård och räddning är viktig. Vi får bättre förståelse för varandra, för allas verksamheter och hur man jobbar. Och framförallt kommer vi kunna ge



snabbare hjälp. När vi samverkar och kan dela viktig information kommer vi snabbare kunna veta hur vi behöver fördela våra resurser.

Tomas Carlsén

vakthavande befäl, Räddningsregion Bergslagen

– För vår del är den stora skillnaden att tekniken blivit bättre. Vi får mer information i tidigt skede som hjälper oss göra en bra bedömning. En annan fördel är att vi ständigt har omvärldsanalys och bevakning, lite framtidsspaning. Tillsammans med polisen ska vi göra mer långsiktig framtidsspaning.

– Det här är skillnad mot innan vi hade räddningsregionen, när alla hade egen räddningschef i beredskap och det var omständligt att låna resurser av varandra, då kände man



sig väldigt liten vid större händelser.

– Men det viktigaste tror jag nästan är att vi lär känna varandra i matsalen eller vid fikarasten. När man känner varandra går arbetet snabbare när det väl händer något.

FAKTA

Seglet – samverkanscentral

■ Samverkanscentral där Polisen, SOS Alarm och räddningstjänsten kan leda insatser tillsammans dygnet runt. Vid större händelser kan fler samhällsaktörer använda lokalerna för utökad samverkan.

■ Polisregion Bergslagens ansvarsområde täcker tre län (Dalarna, Värmland och Örebro) med 43 kommuner.

■ Räddningsregion Bergslagen har 42 medlemskommuner i fem län. Hela Värmland och Örebro, större delen av Dalarna samt delar av Västmanland och Västra Götaland.

■ SOS Alarm har nationell larm-

mottagning för 112, ambulansdirigering för Örebro län.

■ SOS Alarm och Räddningsregion Bergslagen flyttade in i samverkanscentralen i januari, Polisen i april.

■ Seglet, med en lokalyta på 12 300 kvadratmeter och döpt efter kvartersnamnet, ägs av Intea fastigheter. Polisen är hyresgäst och hyr i sin tur ut till SOS Alarm och Räddningsregion Bergslagen.

■ Förutom de tre hyresgästerna har Försvarsmakten, MSB, länsstyrelser, regioner, kommuner och frivilligorganisationer deltagit i projektet.

– Det pratas odling och bere

Om vi blir avskurna från omvärlden tar maten snabbt slut i butikerna.

En del av lösningen finns i våra trädgårdar eller på våra fönsterbrädor. Dessutom kommer frågor som ansvar, samarbete och gemenskap på köpet.

Så resonerar Trosa kommun, som sedan 2022 driver det omfattande projektet Odlas vardagsmaten.

■ Äldre med demenssjukdom får äta solmogna jordgubbar som de själva odlar – och börjar inte sällan minnas barndomens somrar.

Nysvenskar övar språket medan de odlar ärtskott i mjölkkartonger på fönsterbrädorna under SFI-lektionerna.

Privatpersoner lär sig odla efter säsong och lånar trädgårdar av varandra.

Odlas vardagsmaten är ett mångfacetterat projekt, med många olika målgrupper och parallella spår. Det riktar sig både till privatpersoner och kommunens egna verksamheter. Gemensamt är att det handlar om hemberedskap med odlingsglädje som verktyg, där frågor som egenansvar, samarbete och gemenskap är viktiga hörnstenar.

– Projektet har fått otroligt stor effekt i kommunen, det pratas odling och hemberedskap överallt, säger Charlotta André, som tillsammans med Eva Westergren är projektledare.

Båda två är lokala företagare som sysslar med landsbygdsutveckling till vardags. Det var Eva som utvecklade konceptet på eget initiativ, och sedan presenterade det för kommunen som nappade direkt.

– Hon visade på många olika områden inom kommunens vanliga verksamhet där odlingen kan bidra, allt från beredskap till hälsa, miljö, gemenskap och välmående. Det tror jag var nyckeln, säger Charlotta André.

Idén hade börjat gro hos Eva Westergren redan 2018, när MSB:s broschyr ”Om krisen eller kriget kommer” skickades ut till hushållen.

– Under pandemin, när jag såg ensamhet, isolering, stillasittande, oro, klimatförändringar och brutna handelskedjor, började jag tänka ännu mer på hur dåligt förberedda många



Eva Westergren och Charlotta André jobbar deltid som projektledare i Trosa kommuns projekt Odlas vardagsmaten. De ser fram emot att sprida ner. Efter sommaren släpps en verktyglåda och redan nu går det att använda sig av deras digitala utbildning.

av oss är och att någon borde göra något åt det, berättar hon.

I samband med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina bestämde sig Eva Westergren: hon skulle bli den där någon som tog ansvar i sin lilla del av världen.

Hon pratar entusiastiskt om hur maten är en stor del av hemberedskapen, och hur odling kan motverka tomma butikshyllor och samtidigt bidra till rörelse, frisk luft, en känsla av trygghet, meningsfullhet och fokus på något annat.

Några av de aktiviteter som ryms inom projektet är odlingskurser, föreläsningar och nätverksträffar för privatpersoner.

Bland annat har det tagits fram en digital odlingsutbildning kallad odlavardagsma-

ten.se samt odlingsträffar med coacher, där deltagarna får stoppa händerna i jorden och lära sig om saker som bevattning, kompostering och fröer.

Liknande aktiviteter anordnas även inom kommunens egna verksamheter. Då handlar det mycket om att odla i pallkragar och på fönsterbrädor. På förskolorna odlas det i trädgårdarna.

– Vi funderade först på om vi kunde få kommunal mark avsatt, men var rädda att projektets pengar skulle slukas av det. Nu blir det dessutom enklare att upprätthålla odlingen efter projektets slut, säger Charlotta André och tillägger att det höjer kvaliteten på kommunens verksamheter när barn och gamla exempelvis får äta smörgåsar med egenodlad gurka och tomat på.

En viktig del är samverkan med både föreningar och lokala företagare. Projektet samarbetar tätt med bland annat Civilförsvarsförbundet, Frivilliga resursgruppen, Lottakåren, regionen, Studieförbundet, Naturskyddsföreningen, Trosabygdens trädgårdssällskap, Ålyckans kolonilotter och föreningen Co-Grow. Den sistnämnda syftar till att återta köksträdgården genom att folk delar trädgårdar med varandra.

– Vi ska inte starta något nytt, projektet ska ge en injektion till de människor som redan driver föreningsverksamhet. Många lokala föreningar har kunnat växa när vi dragit nytta av varandra, säger Charlotta André.

Direkt sprunget ur arbetet med Odlas vardagsmaten är lot-

takåren som nyligen startats i Trosa. Flera av de andra frivilliga försvarsorganisationerna har dessutom fått nya medlemmar.

– Det handlar mycket om att sätta i gång de här tankarna, vi har levt i en skyddad verkstad så länge.

Till hösten ska projektet börja avvecklas – men inte för den sakens skull dö ut.

Projektledarna berättar att många som deltagit i odlingsträffarna kommer fortsätta att träffas och samverka.

– Så det har bildats ett nytt odlingsnätverk med privatpersoner. Det är häftigt att se hur de fått verktyg för att börja göra saker ihop. Det är tillsammans med andra som vi blir mer robusta och det gör det också mycket roligare att stärka sin

berskap överallt



På odlingsträffarna får deltagarna stoppa händerna i jorden.

FOTO: ODLA VARDAGSMATEN



Inom kommunens egna verksamheter handlar det mycket om att odla i pallkragar och på fönsterbrädor.

FOTO: ODLA VARDAGSMATEN

Skalbart

”Vi har hela tiden haft med oss att det här ska kunna spridas nationellt och vara skalbart, och hoppas att andra kommuner ska dra nytta av det.”

Charlotta André, projektledare

beredskap, säger Eva Westergren.

Nu tittar flera företagare i kommunen på att upplåta mark för odlingslotter och det kommunala bostadsbolaget tillhandahåller odlingslådor och jord för hyresgästerna.

Förhoppningen är också att andra kommuner ska ta efter konceptet. Efter sommaren släpps en metodbok och redan nu går det att använda sig av den digitala utbildningen [odla-wardagsmaten.se](#).

En broschyr om odling och hemberedskap, som Trosa kommun skickade ut till sina invånare förra våren, kan laddas ner på [msb.se](#). Om en annan kommun vill skicka ut den är det bara att ändra loggan.

– Vi har hela tiden haft med oss att det här ska kunna spridas

nationellt och vara skalbart, och hoppas att andra kommuner ska dra nytta av det. Vi är

FAKTA

Odla vardagsmaten

- Projektet Odla vardagsmaten arbetar med odling i kommunens egna verksamheter samt med att stärka medborgarnas hemberedskap, gemenskap och egenansvar genom bland annat hemodling.
- Odla vardagsmaten består av olika aktiviteter, kurser, evenemang och samarbeten.
- Lokala föreningar, företag och andra aktörer bidrar till att fler odlar delar av sin mat eller engagerar sig inom beredskap.
- Trosa kommun har anlitat två projektledare för att driva projektet under två år. Till sin hjälp har de en arbetsgrupp där kommunikation, ekologi och

väldigt stolta över det här projektet, avslutar Charlotta André.

MARIA HANSEN

Kokbok för kris och krig

Överbefälhavaren presenterar en stekpanne-pizza, chefen för MSB:s operativa avdelning en asiatisk blandning och Svenska Röda korsets ordförande en vegansk stroganoff.

Recepten hittas i Västerås stads kokbok **”Recept i kris och krig”**.

■ Västerås stad funderade på hur de skulle nå ut med ämnet hemberedskap till den delen av allmänheten som inte redan är ”frälsta”.

– Vi ville ta fram en produkt att dela ut i olika sammanhang. Eftersom vi redan jobbat mycket med livsmedelsberedskap föll valet på en kokbok, berättar Andreas Weiborn, avdelningschef på operativa avdelningen på Västerås stad.

De 14 recepten presenteras av varsin aktör från totalförsvaret, tillsammans med fakta om respektive verksamhet.

Medverkar gör representanter från bland annat Räddningstjänsten Mälardalen, Polismyndigheten, Länsstyrelsen Västmanland, Försvarsmakten, Frivilliga beredskapsgruppen och MSB.

Själv slår Andreas Weiborn ett extra slag för Trafikverkets bibimbap med svamp.

– Den är det lite sting i, avslöjar han.



Försvarsmaktens pizza i stekpanna.

FOTO: PER GROTH

Recepten har tagits fram av elever vid Tranellska gymnasiets restaurang- och livsmedelsprogram. De fick vissa ramar att förhålla sig till, såsom att rätterna skulle vara enkla att tillaga, vara ”utan krusiduller” och livsmedlen gå att lagervålla.

”Recept i kris och krig” finns både som bok och folder, men tanken är att den stora massan ska ladda ner den digitalt på [vasteras.se/hemberedskap](#) och kanske skriva ut den.

– Ministern för civilt försvar sa det bra under Folk och försvar: det gäller att sätta igång. Kokboken är en enkel, konkret och handfast åtgärd som jag tror kan hjälpa väldigt många, säger Andreas Weiborn.

MARIA HANSEN

Kommun höjer beredskapen med hjälp av samebyar

Vilhelmina kommun höjer nu sin beredskap med hjälp av lokala samebyar.

Tre ton renkött kan med kort varsel levereras från den lokala rennäringen till kommunens verksamheter.

■ Överenskommelsen mellan kommunen och Vilhelmina norra sameby respektive Vilhelmina södra sameby innebär att kommunen vid behov får tillgång till 3 000 kilo renkött.

Syftet är att säkra tillgången på livsmedel till vård, skola och omsorg i händelse av kris eller krig.

– Det här höjer vår krisberedskap i väldigt hög grad i och med att råvaran finns lokalt tillgänglig. En fördel är också att våra egna kök kan tillaga detta, och det finns också stora möjligheter att variera den här råvaran, säger kommunchefen Karl-Johan Ottosson i ett pressmeddelande.

De båda samebyarna är positiva till överenskommelsen.

– Det här är egentligen en självklarhet om man tänker efter, och vi har pratat lite löst om det vid andra tillfällen också. Så när Karl-Johan kom med det här förslaget lät det väldigt rimligt i mina öron, säger Jonas Stinnerbom, ordförande i Vilhelmina norra sameby.

Mathias Blind, ordförande i Vilhelmina södra sameby, säger att det nya avtalet är positivt för rennäringen.

– En sådan här överenskommelse höjer statusen på rennäringen som yrke och renen som råvara. Det är bra att rennäringen blir efterfrågad och att vi kan hjälpa till vid kris, med en helt lokalt producerad resurs som finns på plats.

Under större delen av året kommer det enligt samebyarna inte att vara några problem med att leverera renkött med kort varsel. Kalvningsperioden under maj, juni och juli är undantagen från överenskommelsen.

Näringslivet — nyckel till

Det fanns en tid då Sveriges behov vid kris och krig fanns lagrat i berggrum och hemliga förråd.

I den nya beredskapen kommer i stället näringslivet att spela en avgörande roll – och nu måste helt nya relationer snabbt byggas upp.

– Näringslivets roll är central i dagens samhälle, det är i stor utsträckning privata aktörer som äger och ansvarar för många av de viktigaste samhällsfunktionerna, säger Carl-Oskar Bohlin, minister för civilt försvar.

Han är just nu involverad i ett arbete som pågår på flera håll i landets förvaltning för att bygga upp nya relationer och strukturer mellan myndigheter och det privata näringslivet – med beredskap i fokus.

– Det finns en stor förståelse och insikt om att vi måste skynda på och fördjupa samarbetet men vare sig regler eller kultur är stöpta för det, säger Johan Sjöberg, ansvarig för säkerhets- och försvarspolicyfrågor hos branschorganisationen Svenskt näringsliv.

Det Sverige som nu ska rustas för civila och militära utmaningar fungerar i stora delar annorlunda än för 30 år sedan. Mat, medicin, bränsle, råvaror och reservdelar var sådant som väntade i mer eller mindre hemliga utrymmen runt om i landet. Sverige skulle så långt som möjligt klara sig på egen hand om krisen blev verklighet.

Men det mesta försvann ur de nu övergivna förråden sam-



När Sverige nu rustar sin beredskap får näringslivet en viktig roll. På flera håll pågår ansträngningar för att bygga upp nya relationer mellan livet, med beredskap i fokus.

tidigt som det svenska näringslivet omvandlades. Eller komplicerades, skulle man kunna säga ur beredskapshänseende, med nu ofta utländskt ägande och långa leveranskedjor av komponenter från flera olika håll. Dessutom ett just in time-tänk med slimmade lager

där en fnurra på tråden eller båt på tvären i Suezkanalen kan få enorma konsekvenser.

– Det går inte att förlita sig på att de globala handelsflöden som Sverige normalt är beroende av kommer fortsätta att fungera, säger Carl-Oskar Bohlin.

– Försörjningsberedskap är en av de viktigaste frågorna när vi nu bygger upp vårt civila försvar, men också en av de svåraste eftersom det berör många olika samhällssektorer, innefattar komplicerade värdekedjor och utgör en stor kostnad för staten.

Svenskt näringslivs Johan Sjöberg ser att det är två olika kulturer som nu måste hitta vägar att samarbeta. Det är inte helt enkelt, det går för långsamt – men framåt, menar han.

– Man måste tänka om när narrativet har förändrats. Rent konkret handlar det om sekre-

Företagens innovationskraft ska gö

Försvaret måste ligga i framkant av utvecklingen för att klara moderna utmaningar.

Just nu drar Nato och Sverige i gång stora satsningar för att dra nytta av näringslivets innovationskraft – som väntas gynna också den civila beredskapen.

■ AI, kvant- och bioteknik. Det svenska Försvarsinnovationsinitiativet är visserligen ett krångligt ord men det riktar in sig på lite

mer traditionellt näringsliv.

– Vi vill vända oss till nya typer av aktörer och sänka trösklarna för civila bolag att vara med i upphandlingar, säger Anders Jörnsten, kansliråd på Försvarsdepartementet och ansvarig för satsningen som även kommer att fördjupa sig i arbetssätt – hur myndigheterna arbetar i relation till civila utförare.

– Tidigare fanns det ett rätt så gott samarbete mellan den civila sektorn och försvarssektorn.

I takt med nedrustningen av totalförsvaret efter kalla krigets slut har det uppstått ett större glapp som är problematiskt eftersom det blir onödigt dyrt och komplicerat att ta fram militära särlösningar, säger Anders Jörnsten.

Han menar att det finns väldigt mycket att göra på det civi-



Catharina Sandberg

la försvarsområdet och att man även där kommer att kunna dra nytta av att murar rivs, även om regeringens ”försvarsinnovationsinitiativ” inledningsvis främst fokuserar på militären.

Också i Natos innovationssatsning Diana (Defence innovation accelerator for the north Atlantic) handlar det om att dra nytta av näringslivet och att väldigt handgripligt stötta små företag inom deep tech-området. I en lång rad länder inom

alliansen byggs nu ett slags växthus upp, kallade ”acceleratorer” dit de företag som ansöker och väljs ut knyts beroende på inriktning.

– Det är ungefär samma typ av verksamhet som vi kallar ”inkubator”, förklarar Catharina Sandberg som är ansvarig för Lead i Östergötland – just en företagsinkubator och utvald av Försvarsmakten och Vinnova till att vara Sveriges kandidat för att försöka ta oss in i Natos innovationssystem.

ny beredskap

förr. Beredskapen måste rimligen upphandlas, bortsett från i vissa väldigt specifika fall då det kanske måste finnas ett statligt beredskapslager. Och man måste förstå att rådighet över leveranser och system inte måste innebära statlig rådighet. Det finns en risk, exempelvis om ett företag skulle gå i konkurs, medger Johan Sjöberg men menar att den sårbarheten finns redan i dag när offentliga aktörer är ansvariga.

– Det går att utforma avtal för att öka robustheten. Man borde satsa på bättre avtal med skarpare krav än de vi har idag.

Den utredning om ”En ny modell för svensk försörjningsberedskap” som lämnades till Carl-Oskar Bohlin i höstas har varit ute på remiss och bereds nu i regeringskansliet.

– För att bygga en modern försörjningsberedskap på ett resurseffektivt och klokt sätt måste vi ha en god grund att stå på. Det gäller bland annat fördelningen av ansvar mellan det allmänna och näringslivet, enligt ministern.

– Parallellt med detta har vi tillsatt två snabbspår som ska redovisas senast 12 december. Ett uppdrag till MSB och Tillväxtverket som ska ta fram en modell för information till företag som kan stödja produktionsomställning avseende försörjningsviktiga varor och tjänster. De ska också identi-

fiera vilken information som företag kan behöva om till exempel regelverk, testning och provning.

– Det andra snabbspåret är ett uppdrag till MSB och Socialstyrelsen att genomföra en försörjningsanalys av beredskapssektorn Hälso- och sjukvård, förklarar Carl-Oskar Bohlin.

Ytterligare en utredning, som fortfarande pågår, ska bland annat kartlägga vilka varor och tjänster i Sverige som är viktigast. Därifrån har redan kommit förslag om att ytterligare en beredskapssektor ska skapas utöver de tio som redan finns. Där ska bland annat industrin ingå och Tillväxtverket föreslås vara sektorsansvarig myndighet.

Dessutom har det näringslivsråd som inrättats för informationsutbyte haft en handfull möten med flera företrädare för regeringen och en lång rad organisationer.

– Takten i utbyggnaden av vår försörjningsberedskap måste öka, säger Carl-Oskar Bohlin.

– En robust försörjningsberedskap utgör en grundpelare i försvarsansträngningen och det är tillsammans med näringslivet som detta arbete måste ske. Då krävs samarbete och samverkan på alla nivåer i samhället, från nationell till regional och kommunal nivå.

JOHAN WANGSTRÖM

■ Längre versioner av artiklarna hittas på webben.



Henrik Lundell är affärsutvecklare på Prototal i Jönköping, ett av norra Europas största företag inom 3D-printning.

FOTO: ANNA HÅLLAMS

”Vi kan printa nästan allt”

Beredskapslager behöver inte innebära hyllmeter av komponenter och utrustning.

– Mycket går att skriva ut med ny teknik, säger Henrik Lundell hos 3D-printaren Prototal.

■ Ungefär 100 maskiner samsas i lokalerna hos ett av norra Europas största företag inom 3D-printning, Prototal i Jönköping. I maskinerna kan föremål så stora som en och en halv meter skrivas ut i en mängd olika material som printas fram lager på lager.

– Vi kan göra i princip vad som helst, säger Henrik Lundell som är affärsutvecklare hos företaget.

Prototal gav exempel på snabb omställning och entreprenöranda under pandemin då Henrik Lundells fru slog larm från den vårdavdelning där hon arbetar. Skyddsutrustning saknades, och det dröjde inte många timmar innan Prototals maskiner spottade ur sig printade visirhållare i plast så att vårdpersonalen kunde skydda sina ansikten.

Enligt Henrik Lundell bör 3D-printningen vägas in som en möjlighet när det gäller beredskapslager. I många fall skulle det nämligen räcka med att lagra en digital ritning för att snabbt få fram komponenten.

– Man måste ha rätt saker digitalt och rätt saker i fysiska lager. Det handlar också om hållbarhet och ekonomi

eftersom man håller otroligt mycket material och pengar i onödiga lager som aldrig blir använda, menar han.

Företagets satsning i samband med pandemin gav upplevelser som är intressanta ur beredskapsperspektiv – om man vill förstå företagen.

– Lite beklagligt var att när Kina öppnade upp för leveranser igen så försvann alla våra ordrar på grund av att de var några tioöringar billigare. Det behövs förberedelse, struktur och ett tydligt regelverk så att vi inte hamnar i samma paniksituation igen, enligt Henrik Lundell.

Han säger att företaget skulle klara ett antal dygn under ett elavbrott med batteridrift och är inte orolig för brist på råvaror till 3D-printningen eftersom man har egna säkerhetslager på flera ton.

– Man måste sätta sig ner med den tänkta slutkunden och göra en inventering av riskscenarier och hur stor volym som kommer att krävas.

Henrik Lundell säger att kontakterna med myndigheter upphörde efter pandemileveranserna men att det har börjat att ”röra på sig” lite igen, främst lokalt.

– Vi vill ställa upp och vi kommer att göra det igen men det vore mycket skönare för alla om vi var mer förberedda.

JOHAN WANGSTRÖM

myndigheter och det privata närings-

FOTO: JOHNER BILDBYRÅ

tessfrågor och att dela lägesbilder och information. Vi behöver gemensamt ta del av vilka varor och tjänster som verkligen är kritiska och det kan behövas ökad centralisering av upphandling, säger han.

– Vi kommer inte tillbaka till den lagerhållning som fanns

ra Sverige tryggare

– Jag tror att vi blev utvalda för att vi har ett ”ekosystem” med kapacitet att accelerera försvarsinnovation med ett antal bolag runt oss, exempelvis Saab.

Catharina Sandberg menar att resultaten från satsningen ska göra nytta inom både militärt och civilt försvar.

– Det kan handla om rening av vatten, el, nya material. Ett exempel kan vara konduktiva trådar som innebär att man kan tillverka utrustning som skyddsvästar och skor i en storlek – och

att de ändrar sig efter användaren. Ytterligare en fantasieggande affärsidé som kan göra nytta i det civila försvaret är ett material som gör att farkoster inte syns på radarn.

Catharina Sandberg tror att det kommer att dröja till tidigast hösten 2025 innan östgötarna får sätta tänderna i ett Natoprojekt. Diana har haft en utlysning hittills och en ny öppning för intresserade företag är aktuell nu, berättar hon.

Det svenska Försvarsinnovationsinitiativet satsar inledningsvis 60 miljoner kronor via det program som Vinnova och Försvarsmakten kommer att hålla i för att företagska rikta in sig på att lösa militära problem, förklarar Anders Jörnsten.

– Näringsliv och myndigheter kommer att behöva samarbeta bättre när det gäller att höja Sveriges förmåga, till både civilt och militärt försvar.

JOHAN WANGSTRÖM

NORRTÄLJE · Nästintill ljudlöst glider den mörklagda stridsbåten upp bredvid båtmotortjuvarna, tänder sökljuset och drar igång blåljusen.

Tjuvarna drabbas av panik och styr sin båt rakt upp på land. Det är ett av många exempel på hur Roslagens sjövärnsskår skapar trygghet i skärgården, dygnet runt.

De skapar trygghet i skärgården

■ När Tjugofyra7 följer med på en patrullrun-
da i Roslagens skärgård är det emellertid inte
natt som i exemplet ovan, utan en varm och
solig majeftermiddag.

Vi lämnar bryggan i Hysingsvik för en tur
förbi Ängsö nationalpark, Hemmarö och Hög-
marsö, genom Furusundsleden där kryss-
ningsfartygen går och lägger till för en brygg-
fika i Furusund.

Båten, en Stridsbåt 90 E, väcker uppmärks-
samhet bland besökarna på skärgårdsön. Den
är ursprungligen avsedd för transport av sol-
dater och sjuka, är snabb och kan gå in grunt.

– Ofta tror folk att vi kommer från Försvars-
makten, så vi får förklara vilka vi är och vad vi
gör. Men bland lokalborna är vi välkända, be-
rättar besättningsmedlemmen Hanna Ernst-
gård.

Stridsbåten är en av två som Försvarsmakten
skänkt till den frivilliga försvarsorganisatio-
nen Roslagens sjövärnsskår genom ett gåvoav-
tal.

– Detta är den finaste av båtarna, med helt
ny drivlina och en nyare motor som Scania
sponsrat. Normalt sett har stridsbåtarna 625
hästar, den här har 1 150, så det är lite bättre
drag i den, säger Janne Ernstgård och skrat-
tar nöjt.

Han är kårens ordförande, och som namnet
antyder, gift med Hanna.

Med under patrullrundan är även utbild-
ningsansvarige Anders Lundqvist. Alla tre är

födda och uppvuxna i trakten och kan skärgår-
den utan och innan. De är egenföretagare till
vardags och ägnar en stor del av sin tid – Jan-
ne uppskattar att han lägger motsvarande en
halvtidstjänst – till att ideellt bistå myndighe-
terna med att skapa trygghet på sjön. Hög när-
varo, snabba insatser och välutbildade besätt-
ningar utgör grunden för arbetet.

Inom 15 minuter är jourbesättningarna re-
do att lämna kajen. Dygnet runt, året om.

Främst handlar det om sjöräddning. Ett klas-
siskt exempel är familjen som gått på grund,
blir manöverodugliga och ligger och driver.

– Ibland inträffar det i farleden och då är det
verkligen ett prio ett-larm som man åker på i
högsta möjliga fart, säger Janne och tillägger att
detta brukar inträffa cirka 10-15 gånger per år.

Därtill släcker de bränder på öarna, kör
sjukvårdstransporter, hjälper till att sanera ol-
ja ute till havs och patrullerar nattetid för att
förhindra båtmotorstölder. I det sistnämnda
fallet kör stridsbåtarna helt mörklagda, med
radar och värmekamera till hjälp.

– Vi får inte ingripa, utan bevakar och före-
bygger. Ser vi något misstänkt rapporterar vi
till polisen, förklarar Hanna Ernstgård och
tillägger att de avbrutit ett flertal pågående
stölder – som den som nämndes inledningsvis.

I Roslagens skärgård finns över 13 000 öar
och en stor del av Norrtälje kommun består av
skärgård och farleder.



35 medlemmar hör till jourbesättningen.



Stridsbåt 90 E är en snabb och lätt båt.



Medlemmarna i Roslagens sjövärnsskår är beredda att lämna kajen i Hysingsvik i Ernstgård.

Stöttar polisen
”Vi har till och
med assisterat
polisen genom
att spana från
sjösidan vid ett
misstänkt vil-
lainbrott.”

Janne Ernstgård

Ur ett civilförsvarsperspektiv finns inte
särskilt många resurser i området. Närmaste
kustbevakningsstation ligger i Vaxholm, cir-
ka 40 minuter bort, och närmaste sjöpolis i
Nacka, en och en halv timme bort.

– Ofta är sjövärnsskåren först på plats. Vi har
till och med assisterat polisen genom att spa-
na från sjösidan vid ett misstänkt villainbrott,
berättar Janne Ernstgård.

Förutom de två stridsbåtarna finns en svä-
vare, räddningsskoter, trossfärja och ett ut-
ryckningsfordon stationerade i Hysingsvik,
allt skänkt av sponsorer. Intill bryggan står
även en husvagn uppställd, där en del väljer
att sova under jouren.

Vintertid, när stridsbåtarna ligger infrysta,
används svävaren för att exempelvis rädda folk
som gått genom isen.

Innan Janne Ernstgård tog över ordförande-
skapet för bortemot tio år sedan, var Rosla-
gens sjövärnsskår ganska insomnad. Han tog
kontakt med MSB för att diskutera hur de
skulle kunna få folk att stanna i kåren.

– Varje år utbildade vi ett gäng nya som snart
slutade. De tröttnade på att bara vänta på en
kris eller ett krig som förhoppningsvis aldrig
kommer. Det är ju ett fruktansvärt slöseri med
skattepengar.

Tillsammans med MSB startade Roslagens
sjövärnsskår ett pilotprojekt. Syftet var att



inom 15 minuter. Bland annat har de tillgång till två Stridsbåt 90 E. Från vänster: Janne Ernstgård, Anders Lundqvist och Hanna
FOTO: MELKER DAHLSTRAND

bygga upp en organisation tillsammans med Räddningstjänsten i Norrtälje för att förstärka kommunens och statens resurser i både kris och daglig verksamhet. På så vis hålls besättningarna alerta och stannar kvar.

– Det har varit väldigt lyckat och vår verksamhet är ganska unik, säger Janne.

I dagsläget har kåren cirka 260 medlemmar, varav 35 har jour.

Det stora orosmomentet är ekonomin. Pilotprojektet är nu avslutat och anslagen har minskat avsevärt. Enbart stridsbåtarna kostar tillsammans bortemot 800 000 kronor per år att hålla.

Stämningen går från skojfrisk till allvarlig för en stund.

– Alla uppdragsgivare tycker att vi gör ett kanonjobb – men ingen har några pengar. Om vi inte hittar en lösning inom ett år kommer vi att få lägga ner verksamheten. Det rimmar illa med satsningen på totalförsvaret, menar Janne Ernstgård och lägger till att det just nu går åt mer tid till att jaga sponsorer än att bedriva faktisk verksamhet.

– Vi har under en femårsperiod även fått minskade utbildningsanslag från MSB, trots att politikerna lovat mer pengar till totalförsvaret. Det innebär att vi i år inte har råd att rekrytera några nya medlemmar. Det är viktigt att förstå att utan pengar till dom som bedriver

Oroande
”Om vi inte hittar en lösning inom ett år kommer vi att få lägga ner verksamheten.”

Janne Ernstgård



en verksamhet, kommer vi inte ha något totalförsvaret alls på sikt.

Medlemmarna poängterar att de gärna vill belysa situationen, men inte ta fokus från det positiva. De beskriver sig som en kraft att räkna med och tänker inte ge upp i första taget.

Snart duggar skratten tätt igen och kaffet är uppdruckat.

Anders Lundqvist minns tillbaka på ett av förra årets dräpligaste minnen, när ett gäng killar utan sjövana blev så exalterade över att se sälarna att de slutade navigera.

– De lämnade farleden, gick på grund och tappade propellern. Det första grabbarna gjorde när vi kom var att visa bilder på sälarna.

Att göra skillnad, se till att människor i en otrygg situation får tillbaka tryggheten, är vad



Radar, navsystem och värmekamera.

FAKTA

Sjövärnskåren

- Sjövärnskåren (SVK) är en frivillig försvarsorganisation med uppgifter kopplade mot totalförsvaret.
- Grundades 1913 och har i dag drygt 4 000 medlemmar i det civila och militära försvaret.
- Ålagda uppgifter är:
 - Rekrytera befattningar till Hemvärnet
 - rekrytera frivilliginstruktörer
 - bedriva ungdomsverksamhet
 - bidra till den civila krisberedskapen.

Stridsbåt 90 E

- Snabb och lätt båt som lämpar sig för sjö- räddningsuppdrag, sjuktransporter, persontransporter och patrullering.
- Ursprungligen motor på 625 hästkrafter, med turboladdning. Båten kan uppnå en toppfart om över 40 knop (motsvarande 70 kilometer i timmen).
- Utrustad med all nödvändig kommunikation, värmekamera, hjärtstartare, sjukvårdsmateriel, brandpump, bår, länsypump och utrustning för bogsering.
- Skrovet är byggt i ett plastmaterial laminerat med kolfiber, vilket är starkt men mycket lätt.
- Kan gå i vatten som är under en meter djupt, vilket delvis beror på att motorn drivs med vattenjet-strålar.
- Trots hög toppfart kan båten gå från full fart till stillastående på en sträcka mindre än sin egen längd.

FFO:er

- De 18 frivilliga försvarsorganisationerna (FFO:erna) är självständiga organisationer som har tillkommit genom medborgarinitiativ sedan början av 1900-talet. De är ideella och fristående i förhållande till varandra och till Försvarsmakten och MSB som de samverkar med.
- Tidigare delar i serien: Sveriges Bilkårens Riksförbund (nr 36); Frivilliga Automobilkårens Riksförbund (nr 36); Riksförbundet Sveriges Lottakårer (nr 40); Frivilliga Flygkåren (nr 41); Svenska Brukshundklubben (nr 44); Svenska Fallskärmsförbundet (nr 47); Försvarsutbildarna (nr 50); Svenska Blå Stjärnan (nr 54).

som driver medlemmarna i sjövärnskåren.

– En gång blev jag stannad av en bil när jag var ute och åkte. Mannen ville bara berätta hur tacksam han var för att vi förhindrat att hans båtmotor stals. Uppskattningen betyder mycket, säger Hanna.

– Dessutom är vi ett väldigt roligt gäng som gillar att umgås och munhuggas lite, fortsätter Janne.

– Och så får vi vara på sjön, utbrister Anders.

Det har blivit dags att bege sig tillbaka mot Hysingsvik efter en lugn patrullrunda. Sommartid är båtlivet intensivt men eftersom det fortfarande är tidigt på säsongen har vi farleden nästan för oss själva.

Janne trycker gasen i botten. Han måste förstås visa vad den nya motorn går för.

MARIA HANSEN



Ofta är sjövärnskåren först på plats.

Lösning sidan 25

[illegible]

Dags att sätta spaden i jorden

ODLA I KRIS, DEL 3

Fåglarna kvittrar och grönskan spirar.

Nu står sommaren för dörren och för den som vill börja beredskapsodla inför eventuella kriser är det hög tid att sätta spaden i jorden.

■ Oavsett om du odlar i en stor trädgård eller bara litegrann i köket stärker det din matberedskap i händelse av långvarig kris. För många känns kanske total självförsörjning ganska avlägset, men precis som du har konserver i förrådet är det praktiskt att ha lite baskunskaper om odling.

I tidigare delar av denna odlingsserie har vi tagit upp energirika överlevnadsgrönsaker, vikten av att förbereda jorden i god tid och hur du kan spara vatten genom att samla in takvatten eller täckodla – men det finns förstås fler aspekter på odling. För att maxa skörden är det bra att tänka på följande:

Jorden

De flesta grönsaker vill ha en djup, näringsrik, väl-dränerad och lucker jord, men vissa växter, främst örter, kan föredra magrare jord, ofta med ett högre innehåll av sand. Jordens surhetsgrad, det vill säga PH-värdet, kan också vara betydelsefullt i vissa fall. Läs på om den grönsak du tänker odla och ge den rätt jord så får du bättre resultat.

Sol

De flesta grönsaker och kryddor älskar sol. Placera därför odlingarna på en plan, vindstilla, varm och solig plats (gärna med fler än sex timmar sol per dag).

Vattna och gödsla

Vattna och gödsla regelbundet, men undvik eller var för-



Snabbväxare som sommarmorot och salladslök fungerar bra som komplement till de mer energirika grödorna som jordärtskockor, bönor och potatis.

siktig med gödsling i början när plantorna är nysådda och späda. Läs på om näringsbehovet hos den specifika grönsak du tänker odla. En pumpa behöver exempelvis mängder med näring, medan potatis mår bättre i mer näringsfattig jord.

Så löpande under säsongen

I förra numret berättade vi om högproducerande grönsaker med bra lagringsegenskaper. Nu är det dags att titta närmare på växter som ger mat snabbt, det finns nämligen grönsaker som växer rekordsnabbt.

Har du missat vårsådderna är dessa ett bra alternativ, de går ofta att så även när sommaren kommit igång och därefter löpande under säsongen.

Riktiga sistaminuten-växter är bland annat sommarmorot, rödbeta och asiatiska kålsorter som Pak Choi. De går från frö till färdig planta på ungefär åtta

veckor. Ännu kvickare är mangold, salladslök och ruccola.

Alla dessa snabbväxare fungerar bra som komplement till de mer energirika grödorna vi tidigare tipsat om som potatis, jordärtskockor och bönor.

Utplantering och sådd under sommaren

I början av juni brukar frostnätterna vara över och det innebär att du kan plantera ut och så det mesta (undantaget sådant som behöver kyla för att gro och sådant som är riktigt köldkänsligt som till exempel bönor). När jorden blir ännu varmare och temperaturen ökar ytterligare (till omkring tio grader nattetid) kan du ställa ut köldkänsliga växter som exempelvis gurkplantor.

Passa också på att förså nya eller fler plantor inomhus eller i växthus, de kan planteras ut när det blir tomma platser i landen.

Samla eget frö

Under någon solig dag i slutet av sommaren är det en god idé att plocka in mogna fröer till lagret. Förvara dem torrt och svalt. Ett grönsaksfrö sägs hålla i cirka två år, men håller ofta längre än så.

Det äldsta frö som någonsin grott var faktiskt 30 000 år gammalt. Det kom från en nejlilik blomma och hittades i ett fruset ekorrbo, 40 meter ner i permafrosten i Sibirien. Med det sagt – släng inte gamla fröer utan att först testodla dem.

I nästa nummer ser vi närmare på höstsådder, vintersådder och hur du bäst lagrar skörden utan tillgång till el. Men till dess, trevlig sommar!

TEXT & BILD: LISELOTTE ROLL

Trädgårdsinspiratör, journalist och författare till flera faktaböcker om natur och odling; bland annat "Jord", "Odlar för in-sekter" och "Höns som Hobby". @liselotte_roll_writer



Potatisen – ett knöligt underverk?

■ Potatis är den beredskapsgröda som ger mest energi per odlad yta, dessutom är den näringsrik, går att äta i mängder av former och har goda lagringsegenskaper.

Redan Inkafolket i Sydamerika odlade denna fantastiska knöl och sedan 1600-talet har den funnits även hos

oss. Till en början odlades den endast av överklassen, mest som en blommande kuriositet, men från 1700-talet slog potatisen igenom som basföda hos allmogen.

Knölen har mättat vid svält, hindrat skörbjugg tack vare sitt höga c-vitamininnehåll och även använts till stärkelse

och brännvin.

Under första världskrigets ransoneringar uppstod i Stockholm de så kallade potatiskravallerna, 2 000 personer hamnade då i våldsamt tumult efter misstankar om att en handlare gömt undan potatis och nekade sälja den.

Odlar och äter: Smashade kryddpotatisar

■ Goda både som tillbehör eller huvudrätt med en god sallad.

- Koka mjölig potatis i 15 min och lägg dem på en plåt med bakplåtspapper.
- Kryssa potatisarna med en kniv och tryck till dem så de krossas.
- Ringla över olivolja och krydda med flingsalt, pep-

par, pressad vitlök och färska kryddor, till exempel rosmarin, citronzest, libbsticka eller timjan.

• Strö över en god ost, till exempel parmesan eller veganost.

• Grädda i cirka 20–30 min i 225 grader tills potatisen fått en fin gyllene färg.

– AI riskerar ytterst att ur

Informationspåverkan genom artificiell intelligens, AI, blir allt vanligare – vilket inte minst syns under det pågående supervalåret och i konflikten mellan Israel och Hamas.

– Det komplicerar en redan komplex hotbild ännu mer, säger Andreas Edevald på Myndigheten för psykologiskt försvar.

■ Vi är halvvägs inne i supervalåret 2024. Totalt handlar det om val i 76 länder världen över – detta samtidigt som kraftfulla AI-verktyg som kan skapa falska narrativ blivit allt vanligare. Innehåll kan ifrågasättas, tas ur sin kontext och användas i ett helt annat sammanhang.

Främst är det fejkade ljudupptagningsklipp som har använts, för att förvränga eller helt fabricera vad en politiker sagt i syfte att försöka påverka valutgången. Den typen av klipp har ökat stort bara sedan i höstas.

– Det används både på nationell nivå i länder som Pakistan och Bangladesh – där man försöker skapa olika typer av skandaler och underminera politiska kandidater – och på lokal nivå i bland annat Irland, England och Mexiko för att exempelvis påverka borgmästar-kandidater, säger Andreas Edevald, senior analytiker på Myndigheten för psykologiskt försvar, MPF.

Ett av de mest kända exemplen är från det slovakiska valet av premiärminister förra året. 48 timmar innan valdagen släpptes ett klipp där den progressiva kandidaten Michal Šimečka pratade med en journalist om hur valet skulle riggas.

Facebook är den största plattformen i landet och klip-pet blev viralt väldigt fort.

Först efter valet kunde ett amerikanskt företag slå fast att klippet var falskt.

– I slutändan förlorade Šimečka valet och den proryska kandidaten vann, sedan går det inte att säga med säkerhet om det berodde på ljudklippet eller inte. Det är svårt att mäta effekterna, men när man lägger ihop de här kognitiva påverkansteknikerna med ny teknik, så kan det bli väldigt potent och väldigt farligt.

Främst sker spridningen av AI-genererat material genom sociala medier, men även ge-

nom traditionella och alternativa medier och gamingplattformar – kort sagt alla typer av informationskanaler.

Förutom falska ljudklipp kan det handla om falska videoklipp, bilder eller texter som används i fejkade nyhetskanaler eller på webbsidor, som ibland är helt AI-skapade.

Det är vanligt att ta befintliga videoklipp och lägga på nya ljudspår, läppsynka och göra viss form av redigering och manipulering.

Andreas Edevald menar att det blir svårast när informationen tvättas någonstans på vägen och ursprungskällan försvinner.

– Låt säga att du tittar på ett tv-inslag från RT, tidigare Russia Today, och sedan återberättar det för en anhängare utan att säga att det kommer från RT. Även om de som lyssnar är källkritiska mot RT kanske de tror på det för att du säger det.

Bakom AI-materialet kan allt från främmande makt till privatpersoner dölja sig, vilket blivit väldigt tydligt i konflikten mellan Israel och Hamas. Aldrig tidigare har så mycket AI-genererat material skapats och spridits för att förstärka olika typer av narrativ.

– Särskilt i det tidiga skedet av konflikten spreds väldigt mycket falskt AI-genererat material, primärt av privatpersoner som ville förstärka sina känslor.

Ett exempel på rysk påverkan är när en israelisk soldat blev intervjuad på hebreiska i israelisk media, i en intervju som syftade till att stärka den israeliska försvarsviljan. När intervjun sedan spreds på sociala medier hade ljudklippet tagits bort och ersatts med ett ryskt ljudklipp, så det istället framstod som att det var en ukrainsk soldat som deserterat och tagit värvning i Israel, och uppmanade andra att göra det samma.

– Syftet var att sänka den ukrainska försvarsviljan och slå in en kil mellan Israel och Ukraina från rysk sida, säger Andreas Edevald.

Vissa AI-klipp är lätta att känna igen eftersom de är dåligt gjorda, kanske har någon fått sex fingrar på en hand el-



Andreas Edevald



Ett känt exempel på informationspåverkan genom AI är från det slovakiska valet förra året. 48 timmar innan Šimečka pratade om hur valet skulle riggas. Han förlorade valet, men om det berodde på det falska klippet är

ler så är proportionerna onaturliga.

Enligt Andreas Edevald är klippen som får bäst spridning oftast mittemellan det man kallar cheapfakes och deepfakes. Det sistnämnda är AI-manipulerade videor, ljudklipp eller bilder som ser ut att vara äkta, medan cheapfakes är sämre gjorda.

Teknikutvecklingen går dock jättefort. Det finns forskningsstudier som visar att människor kan ha lättare att tro på AI än på en annan människa, så övertygande kan modellerna vara redan nu.

Andreas Edevald nämner ett förfalskat videoklipp med Ukrainas president Zelenskyj från mars 2022.

– Där uppmanade han de ukrainska styrkorna att lägga ner sina vapen. Klippet var otroligt dåligt gjort jämfört med ett videoklipp på Tysklands förbundskansler Olaf Scholz från

november 2023, där en artificiell version av hans röst meddelade att den tyska regeringen skulle ansöka om att förbjuda AfD, ett av Tysklands största partier. Snart kommer det finnas helt andra grejer som är ännu värre, som vi inte känner till i dagsläget.

I Sverige har vi hittills varit förskonade från illasinnat AI-material från främmande makt.

– Politiska partier har använt AI för att lägga på andra former av ljudspår på sina egna videos för att få en bredare spridning, men det är ingenting vi tittar på eftersom det är helt legitimt.

Svenskarnas höga tilltro till myndigheter och medier är en klar fördel.

– Medierna kan tjäna som granskare av informationen, till skillnad mot statliga medier i Ryssland som är mer propagandakanaler. Det är lättare för media att granska materialet än för allmänheten som

snabbt scrollar genom flödet.

Men precis som med all form av tillit tar det år att bygga upp och kan raderas över en natt. Det positiva för svensk del är att det är några år kvar till nästa riksdagsval.

– Då kommer vi förhoppningsvis ha en högre medvetenhet om riskerna vi ställs inför. Det svenska valsystemet är både robust och analogt, så det finns mindre sårbarheter att försöka utnyttja, säger Andreas Edevald.

Innan dess följer förstas MPF supervalåret, och inte minst valet i USA, noga.

I början av året fick en falsk inspelning med president Joe Biden, skapad av en amerikansk lobbyorganisation, stor uppmärksamhet. I inspelningen uppmanade presidenten väljarna att inte rösta i primärvalet i New Hampshire.

Och det var bara början, spår Andreas Edevald.

holka demokratin



valdagen släpptes ett falskt klipp där den progressiva kandidaten Michal svårt att avgöra.

FOTO: CTK PHOTO/ONDREJ DEML/TT

– Flera olika typer av hotaktörer kommer ha stort fokus på det amerikanska presidentvalet. Ryssland har börjat aktivera sina nätverk och hoten lär öka ju närmare valdagen vi kommer. Förmodligen kommer det handla om ljudklipp, eventuellt falska videor med någon form av falsk visselblåsare.

■ **Hur farligt är detta för demokratin?**

– Det blir mycket lättare att skapa olika typer av påverkanskampanjer med AI, vilket ytterst riskerar att urholka demokratin. Demokratin är tyvärr

redan på nergång i världen och det här gör inte saken bättre. En hotaktör vill ofta slå sönder genom att polarisera, därför måste vi hitta tillbaka till varandra och bestämma hur vi vill att vårt Sverige ska se ut.

– Samtidigt är AI i grund och botten bara en ny teknik, precis som radio, tv och internet en gång var. Det kommer förmodligen att förändra informationsmiljön och har delvis redan gjort det, men det omkullkastar inte allt över en natt.

MARIA HANSEN

■ Reportaget gjordes innan Kalla faktas program "Undercover i trollfabriken" sändes, varpå MPF sedan anmälde programmet till granskningsnämnden.

Anledningen till anmälan var att Kalla fakta använde intervjuer med MPF:s medarbetare som var gjorda i ett annat

sammanhang, som inte rörde den svenska informationsmiljön eller svensk opinionsbildning.

Eftersom myndigheten enbart bevakar främmande makt och yttre hotaktörer har de valt att inte kommentera frågan ytterligare.



Här ses utvecklingen som skett i forskningslabbet Midjourneys bildgenerator under mindre än två års tid.



Ett försök att generera en fotorealistisk rävbild med OpenAI:s modell DALL-E. Bilden är från januari 2021.



Hoppa till december 2023 och resultatet blev detta. Här är bilden genererad i Midjourneys bildgenerator.

Avvakta innan du reagerar

Hur ska man kunna veta vad som är sant och inte?

Svaret är att det inte alltid går, men det finns knep att ta till.

■ Först av allt: var vaksam mot information, särskilt på sociala medier, och var medveten om att det förekommer falsk in-

formation, inte bara AI-genererad.

I konflikten mellan Israel och Hamas sprids till exempel även många falska klipp från tv-spel eller konflikter från andra platser i världen.

– Främmande makt kan skraddarsy kommunikationsinsatser, som sedan riktas mot

specifika delar av befolkningen. Den gång du ser något och tänker "det ligger något i det där", kan det vara för att du är målgruppen, påpekar Andreas Edevald.

Vid så kallade breaking news-händelser kan det vara jättesvårt att avgöra vad som är sant eller falskt, då kan många gå i fällan och en stor mängd falska klipp delas.

– Det gäller att försöka avvakta innan man instinktivt reagerar på något. Ta det lugnt, andas, drick lite vatten, försök hitta materialet på andra, verifierade källor. Bidra inte till ryktesspridningen genom att dela obekräftad information eller falska rykten.

Från MPF:s sida rekommenderas Krisinformation.se och andra upparbetade myndighetskanaler. MPF driver själva webbplatsen bliintelurad.se, varifrån de källkritiska tipsen till vänster är hämtade.

1

Se upp

Var vaksam på information, bilder eller annat som upprör, skrämmar och skapar starka känslor. Det är vanligt att främmande makt arbetar för att påverka dig, och gör det precis så – genom att spela på dina känslor.

2

Tänk efter

Undvik att bli en del i spridningen av desinformation, vilseledande information och propaganda. Tänk efter innan du delar vidare information till vänner eller genom sociala medier.

3

Kolla källan

Lär dig hur digitala plattformar är uppbyggda och var källkritisk. I en tid då algoritmer styr våra flöden av information är det lätt att dras med

4

Sök bekräftad info

Lyssna på myndigheters information, håll dig uppdaterad. Det gäller särskilt när det skett något som skapar starka känslor.

i ett drev – men kom ihåg att ta ett steg tillbaka och dubbelkolla informationen.

■ Stämmer informationen? Är detta rimligt? Går det att dubbelkolla genom andra källor?

■ Var kommer informationen ifrån? Är det en normalt trovärdig källa?

■ Hur gammal är informationen? Är den ny eller återanvänder man en gammal uppgift?

■ Varför sprids informationen? Vem tjänar på att du uppfattar detta på ett visst sätt?





”Det regleringen kan lösa blir i mångt och mycket hur de större kommersiella bolagen regleras”, säger Andreas Edevald.

FOTO: MARIA HANSEN

– Enbart reglering inte tillräckligt

Flera saker görs för att förhindra informationspåverkan från AI.

Bland annat har EU antagit en ny lag som förbjuder vissa användningsområden.

– Men jag tror inte att det enbart går att reglera bort problemen, säger Andreas Edevald på MPF.

■ Han kallar frågan om reglering för 10 000-kronorsfrågan.

– Vi kan förmodligen inte stänga Pandoras ask nu när den är öppnad. Det regleringen kan lösa blir i mångt och mycket hur de större kommersiella bolagen regleras.

Ett exempel på reglering är AI Act, en ny lagstiftning som tagits fram inom EU och syftar till att reglera risker kopplade till AI-system. Bland annat får inte vissa typer av AI-modeller användas för ett negativt ändamål, och fabricerat eller manipulerat bild-, ljud- eller videoinnehåll måste tydligt märkas som sådant.

Många techbolag skrev under ett avtal inför supervalåret, där de går samman för att motarbeta desinformation och särskilt då AI-genererad desinformation.

Techbolagen diskuterar också alternativa sätt att bädda in olika typer av vattenmärknings- och liknande i bilder.

Vissa sociala mediebolag har gjort förändringar på sina plattformar, exempelvis förbjudit politiska röster.

Youtube skärpte nyligen sina regler kring klipp som är skapade med hjälp av AI. På videor där det är oklart vad som är verkligt eller inte måste det tydligt informeras om att det förekommit redigering med hjälp av AI.

– En utopi vore att det alltid, när det publiceras ett inlägg på sociala medier som är AI-genererat, dyker upp en notis om det. Det skulle kunna vara ett

sätt framåt, säger Andreas Edevald.

Problemet med reglering är att det finns gott om programvara baserad på öppen källkod, där det helt saknas begränsningar.

■ **Antidemokratiska krafter har ju en förmåga att inte bry sig om lagar och regler...**

– Precis, därför blir det viktigt att fortsätta med olika typer av sanktioner, vilket innebär att Ryssland och Kina inte får tillgång till de mest avancerade halvledarna och olika typer av chip som behövs för att kunna utveckla ny teknik. Utan de bästa datorchipen kan de inte ligga i framkant vad gäller

teknikutveckling inom AI. Det är ett sätt att försöka begränsa deras utveckling. Och de ligger redan efter, Ryssland ligger till och med långt efter.

Det finns detektionsmodeller som försöker upptäcka om något är AI-genererat. Andreas Edevald beskriver dessa som halvbra.

– De kan ge en fingervisning, särskilt om du har mycket material som du kan mata in. Har du bara en bild eller text är det svårt eftersom de har fel hyfsat ofta. Men förhoppningsvis blir ju också de tekniska detektionsmodellerna bättre i takt med att allt det andra blir bättre.

Vem som har det tyngsta ansvaret i frågan är inte enkelt att svara på. Andreas Edevald anser att det krävs en holistisk syn.

– Det kan lätt bli att man vid sin egen bit av kakan pekar på den andra biten och säger ”det är ni som måste göra det här”. AI-bolagen pekar vidare på sociala mediebolagen, som pekar på allmänheten, som pekar på regleringen. Alla behöver jobba tillsammans, men visst är det viktigt att allmänheten har en hög medvetenhet om de här frågorna och en motståndskraft så de inte blir lurade av vilseledande och falsk information.

MARIA HANSEN

FAKTA

MPF

■ Myndigheten för psykologiskt försvar, MPF, har funnits sedan 1 januari 2022, även om det psykologiska försvaret har funnits i Sverige sedan 1954.

■ Myndighetens huvuduppdrag är att leda arbetet med samordning och utveckling av myndigheters och andra aktörers verksamhet inom Sveriges psykologiska försvar.

■ MPF ska identifiera, analysera

och föreslå bemötande av otillbörlig informationspåverkan riktad mot Sverige från främmande makt i syfte att skada. Det kan handla om desinformation som syftar till att försvaga landets motståndskraft och befolkningens försvarsvilja, eller på ett otillbörligt sätt påverka människors uppfattningar, beteenden och beslutsfattande.

FAKTA

Vässad kommunikation

Andreas Edevald menar att alla organisationer behöver vässa sin kommunikation för att undvika att alternativa sanningar får fäste. Här är hans tips:

■ **Stäng informationsluckor.** Har er målgrupp behov av information inom ett visst område så behöver det hanteras, annars finns det risk att alternativa sanningar börjar cirkulera.

■ **Identifiera och förbered era**

kanaler för kommunikation och lär känna er målgrupp ännu mer nu än tidigare. Följ de kanaler där ni omnämns. Sänk tröskeln för att rapportera skadlig information, hot eller angrepp. Tänk källkritik i all information.

■ **Se inte bara AI som ett hot.** Lär känna AI, verktygen och vad det kan innebära för den egna verksamheten.

”Nu behöver vi lugn och ro”

■ Brandmännen besvikna över att dispenskravet för dygnspass är kvar

Kampen för dygnspassen var lång och hård.

Besvikelsen är nu tung inom räddningstjänsten efter att dispenskravet är kvar i det nya kollektivavtalet.

– Nu behöver vi bara lugn och ro, säger brandmannen Marcus Aronsson på Södra Älvsborgs Räddningstjänstförbund.

■ Han var en av de drivande i debatten om brandmännens arbetstider under avtalsrörelsen i våras. Som flera medier rapporterade tillhörde han dem som ville att brandmännen skulle slippa dispensförfarandet angående dygnspass.

– Vi är fortfarande besvikna över att vi inte fick igenom vårt avtalsförslag. Vi var villiga att strejka för detta.

I avtalet som Kommunal och

arbetsgivarorganisationerna SKR och Sobona kom överens om i april finns en avsiktsförklaring om att se över arbetstiderna. Utredningen ska bland annat visa om det behövs anpassningar efter de olika verksamheternas behov.

Marcus Aronsson hoppas att uttryckningstjänsten får ett generellt undantag från dispenskravet för 24-timmarspass, men han är inte alltför optimistisk.

– De flesta av oss är av åsikten att inte heller det här kommer att ge oss möjligheterna som vi efterfrågar.



Marcus Aronsson

Just nu händer det ingenting i den här frågan, säger Marcus Aronsson.

– Fram till sommaren är det många som sitter still i båten. Sen kommer sommaren då vi går över på dygn igen, därefter kommer det säkert ramla in nya dispensansökningar igen eftersom vi ska söka dispenser på de nya reglerna.

Scheman utan dygnspass kommer att göra yrket mindre attraktivt och skapa rekryteringsproblem, tror han.

– Det är egentligen på grund av schemat som jag har varit kvar i yrket i 25 år. Jag har inte blivit rik på det.

Konsekvenserna för verksamheten blir också stora, menar han.

– Det största problemet är oflexibiliteten som uppstår för

både arbetsgivare och arbetstagare.

De skärpta kraven på dygnsvila ställer till det bland annat vid vakanser, menar Marcus Aronsson.

– Det kan få konsekvensen att vi inte kan göra två samtidiga insatser, vilket står i våra handlingsprogram att vi ska kunna göra.

En annan brandman som kämpade för dygnspassen under avtalsrörelsen var Mikael Olofsson i Piteå. Tillsammans med kollegor gjorde han en enkätundersökning bland räddningstjänsterna i Räddsam Nord (Väster- och Norrbotten)



Mikael Olofsson

för att ta reda på medlemmarnas åsikt i frågan. Svaren var entydiga: dygnspassen är viktiga för både verksamheten och de anställda.

– Var tredje svarade att de funderade på att byta yrkesbana om dygnspassen försvinner, säger Mikael Olofsson.

Att behålla dispenskravet och arbetstidsnämnden är ett omyndigförklarande av dem som sköter verksamheten på lokal nivå, menar han.

– Det har alltid funkat tidigare.

Han ser dock en positiv effekt av kampen om dygnspassen, även om den ser ut att förloras:

– Det här visar hur otroligt enade vi är runt om i landet om det mesta när det gäller räddningstjänsterna.

JONAS KLINT

Lärosäten ska öka krisberedskapen

Försvarshögskolan, KTH och Handelshögskolan i Stockholm ska tillsammans höja Sveriges krisberedskap.

Målet med det nya samarbetet är att utveckla företagets roll som en del i totalförsvaret, förbättra samverkan mellan myndigheter och näringsliv, och stärka krisberedskapen i samhället.

■ ”Det är svårt att förutse om nästa hot eller utmaning kommer att vara av militär, teknisk eller ekonomisk natur. Beredskapen hos offentlig sektor och näringsliv för att fullgöra sina delar av totalförsvaret är i dag begränsad, och viktiga ramverk och förmågor saknas” skriver de tre lärosätena i ett pressmeddelande.

Därför har de bestämt sig för att tillsammans utveckla forskning och utbildning som möter de behov som Sveriges försvars- och säkerhetsstruktur står inför.

Målet är bland annat att nyckelaktörer inom näringslivet får en tydlig bild av hur deras uppdrag ser ut vid höjd beredskap och krig samt att de får möjlighet att kompetens-

utveckla sin organisation för detta.

Näringslivet har en viktig roll för samhällsberedskapen då många samhällsviktiga funktioner drivs eller möjliggörs av privata företag.

– Näringslivet har alltid varit en viktig del av totalförsvaret i Sverige. Handelshögskolans nära samarbete med näringslivet, vår forskning och långa erfarenhet av vidareutbildning är viktiga pusselbitar i det här samarbetet som ska bidra till att stärka svensk konkurrenskraft, säger Lars Strannegård, rektor vid Handels i Stockholm.

Anders Söderholm, rektor på Kungliga tekniska högskolan säger:

– KTH ser fram emot att bidra, som Sveriges största tekniska universitet, till att hitta lösningar genom vår forskning och utbildning inom cybersäkerhet, energi och produktionssystem samt även utifrån våra erfarenheter och långa tradition kring samverkan med det omgivande samhället för att tillsammans med Försvarshögskolan och Handelshögskolan stärka Sveriges totalförsvaret.

Utredningar visar stormen Hans konsekvenser

Stormen Hans, och de regn-oväder som följde, orsakade omfattande översvämningar förra sommaren.

Nu är utredningarna från Jämtlands, Hallands, Dalarnas, Västmanlands och Örebro län färdiga.

■ – Utredningarna redovisar översvämningarnas omfattning och de konsekvenser som uppstått på bland annat infrastruktur, markanvändning, kulturarvet och människors hälsa. I de län där liknande händelser har inträffat förut har de tidigare erfarenheterna bidragit till en väl fungerande hantering av översvämningarna denna sommar, säger Maria Däverhög, handläggare på MSB.

Utredningarna visar också att översvämningsproblematiken uppstod på flera håll till följd av att mindre vattendrag, som saknar vattendragskarteringar, svämmade över.

MSB ser ett fortsatt behov av att kartera vattendrag runt om i Sverige så att både kommuner och privata aktörer kan fortsätta det förebyggande arbetet



Utredningarna redovisar översvämningarnas konsekvenser för bland annat infrastruktur, markanvändning, kulturarvet och människors hälsa.

FOTO: MIKAEL SVENSSON/JOHNER.SE

med att minska konsekvenser av översvämningar i samhället.

Generellt har det varit svårt att få fram kostnader på skadorna som översvämningarna medfört, men utredningarna från både Hallands och Västmanlands län uppger skador för flera hundra miljoner kronor.

I synnerhet har jordbruket påverkats negativt i flera län.

Spannmål har fått kasseras eller fått sämre kvalitet och konsekvensen av vattensjuka marker kommer att påverka produktiviteten även under 2024.

Som behörig myndighet för Översvämningsdirektivet var det MSB som gav länsstyrelserna i uppdrag att genomföra utredningarna, som hittas på MSB:s webbplats.

Cykelbatteri exploderade

■ Utredning visar att läckage är den troliga orsaken

I augusti 2023 fick Räddningstjänsten Östra Götaland larm om brand i lägenhet och under framkörning fick de besked om att något exploderat i lägenheten.

Vid framkomst konstaterades att det brann i lägenheten och att ett fönster i sovrummet tryckts ut och hamnat på gräsmattan på baksidan av byggnaden.

■ Martin Wigilius har gjort en olycksundersökning av händelsen med syfte att ta reda på vad som ledde till branden och hur de stora materiella skadorna uppstod samt att reda ut om branden orsakades av explosionen eller tvärtom.

De boende har berättat att de köpt en begagnad elcykel med tillhörande batterier. Den aktuella dagen hade elcykeln an-



Det blev stora materiella skador i lägenheten efter explosionen och branden.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

vänts och batteriet var efter det halvt urladdat. Mannen satte det på laddning i sovrummet. Senare på eftermiddagen var

mannen nere i tvättstugan när kvinnan hörde några konstiga knäppande ljud var 30:e sekund från sovrummet. Hon kände en

konstig lukt när hon gick in i sovrummet. Kvinnan såg att batteriet var fulladdat, drog ur kontakten från vägguttaget och när hon lyfte upp batteriet såg hon att det läckte vätska från en skarv.

Hon ringde till mannen som kom upp och drog ut laddningskabeln från batteriet också och sedan lade de batteriet på golvet med en handduk under för att suga upp läckaget.

Mannen gick åter ned i tvättstugan.

Efter en stund tittade kvinnan till sovrummet där dörren stod lite öppen men såg inget konstigt. Kort därefter hörde kvinnan en smäll från sovrummet, cirka 30 minuter efter att de upptäckte läckaget och drog ut sladden.

Hon upplevde en andra smäll strax efter den första. Det var dörren till sovrummet

som slog igen. Hon öppnade dörren och då var det fullt med rök i sovrummet och det fanns flera små glödbäddar utspridda. Hon försökte kväva elden med en matta och utrymde sedan samt varnade andra boende i trapphuset.

Mannen kom upp från källaren och försökte släcka med en handbrandsläckare men tvingades avbryta på grund av kraftig rökutveckling. Personal från pizzerian i huset hade då börjat spruta vatten in i hålet på ytterväggen där fönstret suttit och flera personer larmade räddningstjänsten.

Vid räddningstjänstens framkomst konstaterades att inga personer fanns kvar i lägenheten och att det brann i sovrummet. De släckte branden och ventilerade lägenheten på rök.

Utredaren konstaterade att det var brand- och sotskador

Så får vi säkrare uttryckningar

Hur minimerar man risken för att räddningspersonal själva råkar ut för olyckor under uttryckning?

Det har nu utretts efter ett sådant fall i Jönköpings län.

■ En söndagsmorgon i vint-ras larmas en styrka i Jönköpings län ut på ett automatiskt brandlarm. Det var en deltidstation med rib-personal (räddningspersonal i beredskap) som utgjorde larmad styrka.

Styrkan kompletterades med en fip-enhet (första insatsperson) i ett mindre räddningsfordon, vilken skulle sammanstråla med huvudstyrkan på plats. Framkörningssträckan var omkring tio kilometer och informationen som gavs under framkörning var att en rökdetektor vid en industri larmat.

Under fip-enhetens framkör-

ning kolliderade denna med ett annat fordon, varpå en ny olycka uppstod och enheten inte kunde sammanstråla med huvudstyrkan på plats. Lyckligtvis medförde olyckan enbart lindriga personskador och det automatiska brandlarmet innebar inte något behov av insats.

I den olycksutredning som Pär Liljekvist i Värnamo genomfört på uppdrag av Räddningstjänsten i Jönköping, lyfts några viktiga områden fram.

I utredningen framgår att inledningsvis bemannades vanligen en fip-enhet av befälet, vilket ofta var en person som har viss erfarenhet av att åka på larm. På senare tid har även brandmän satts i funktion fip och även väldigt nyutbildad personal direkt i fip-funktion. Det vill säga personal som inte har vana av att åka på larm, köra uttryckning själv och komma först.

Det har också tidigare kon-

staterats att enstaka fip-enheter kört alldeles för fort, liksom att skadestnaderna för fordonskador är överrepresenterade på just fip-enheter.

I utredningen förs en diskussion kring var huvudfokus i fip-utbildningen egentligen ligger. I allt väsentligt ligger det på uppgifter som följer av att komma fram på plats och väldigt lite kring värdering av händelseinformation, hur brådskande larmet egentligen är och uttryckningskörning. I detta resonemang berörs området prioritering av ärenden liksom ålder på fip-fordon.

I utredningen lyfter man fram ett antal områden som man kan förbättra inför framtiden. Bland annat värdering av behovet av ett snabbt ingripande, individanpassad utbildning och inskolning av ny fip-personal, körträning och simulatorträning, införande av prio-

ritering vid utalarmering samt värdet av moderna fordon med bra säkerhetssystem och väl utformad förarmiljö.

Olycksutredningen sätter fokus på flera områden som är aktuella för svenska räddningstjänster.

Hur prioriterat är det första ärendet? Vad händer när en enhet inte kommer fram, i händelse av att det verkligen är angeläget? Vad händer med vår personal och den andre trafikanten som vi kolliderar med? Behöver det skickas extra resurser dels till första händelsen som inte fick den kompletterade enheten, liksom resurser till den nya olyckan?

Frågorna sätter fokus på viktigt av att verkligen komma fram.

En annan situation kan vara då en ambulans som under uttryckning till ett hjärtstopp kolliderar. Då kan ju förutom olyckan som uppstår med am-

bulansen och medtrafikanten, uppstå en tidsfördröjning som kan vara helt livsavgörande för hjärtpatienten i grunduppdraget.

Det är så klart inte enkelt, och hur vi än vrider på detta handlar det om att prioritera rätt, köra snabbt men säkert i syfte att verkligen komma fram. Då uppstår frågan om vad vi kan göra för att underlätta och skapa bra förutsättningar för just detta.

Det finns värdefulla erfarenheter att hämta i såväl tidigare genomförda olycksutredningar som i MSB:s vägledning Säkerhet i vägtrafikmiljö.

Det finns också bra instruktörsutbildning för personal vilka har i uppgift att hemma i egen organisation utbilda utryckningsförare. Centralt i denna utbildning är just insiktsinriktat lärande, köra med gott omdöme och undvika för hög

Erfarenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. De tar gärna emot synpunkter och tips.

Du kan även kontakta MSB på e-post: olycksutredning@msb.se
Undersökningarna på nätet: www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/olycksutredningar-fran-kommuner/

Kontakt



Anna Andersson Carlin
anna.anderssoncarlin@msb.se



Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@msb.se

— efter laddning

i sovrummet och att fönstret tryckts ut och hamnat på gräsmattan utanför byggnaden. Fönstret var relativt oskadat, rutorna hade inte gått sönder och det var inte sotigt. En spegelvägg i sovrummet var intakt trots den kraftiga explosionen.

Utredarens bedömning, baserad på tillgängligt material och egen undersökning på platsen, är att elcykelbatteriet som tidigare varit på laddning hade börjat brinna eller avgett gnista och att en explosion skett omedelbart i anslutning till det (alternativt att explosionen inträffat på grund av att gas från batteriet självantänd vid en viss temperatur).

Explosionen ledde till att brinnande material spreds i sovrummet och orsakade sekundära bränder i bland annat kläder. Att kvinnan precis innan smällen tittade in i sovrum-

met och inte kunde observera någon pågående brand tyder på att explosionen inträffade innan branden startade.

Exakt hur explosionen har gått till har inte kunnat fastställas men det faktum att det aktuella batteriet läckt pekar på att en eller flera av battericellerna har gått sönder. Explosionen bedöms vara en deflagration med låg hastighet och den har inträffat då det varit brännbar blandning i utrymmet, troligen begränsad till området runt batteriet.

Anledningen till att batteriet började läcka har inte kunnat fastställas men med tanke på det beskrivna händelseförloppet och övriga omständigheter kan det misstänkas att överladdning skett, vilket orsakat interna kortslutningar i en eller flera celler.

Utredningen innehåller en

bra genomgång av begreppen explosion, deflagration och detonation samt uppbyggnad och

funktioner hos litiumjonbatterier.

ANNA ANDERSSON CARLIN

6

RÅD FRÅN MSB

Så laddar du säkert

1

Var uppmärksam på skador på batterier – ett skadat batteri har en större risk att börja brinna.

2

Ladda på hårt underlag med avsedd och CE-märkt laddare. Ladda inte i till exempel sängen eller nära liknande, brännbara material.

3

Byt ut elektrisk utrustning som har synliga skador, luktar bränt eller låter konstigt. Exempel på skador kan vara trasiga elkontakter eller klämda sladdar.

4

Undvik om möjligt laddning i hallen. Hallen är oftast din ordinarie utrymningsväg och den vill du helst inte blockera genom en brand.

5

Om du laddar när du är vaken ökar dina chanser att lindra skador om olyckan ändå skulle vara framme.

6

Med fungerande brandvarnare kan du tidigt upptäcka en brand. Ha minst en fungerande brandvarnare hemma, gärna flera.



Utryckningskörning och säkerhet har lyfts fram i tidigare nummer av Tjugofyra7.

hastighet för att därmed undvika att sätta sig i svåra situationer. Kort och gott, verkligen komma fram!

Snabba, säkra och effektiva insatser är en självklarhet för räddningspersonal. Att faktiskt komma fram, är därför helt avgörande.

Med en väl utformad utbildning för utryckningsförare skapas bättre beteende som i kombination med bra färdigheter, bra fordon och ett väl prioriterat larm, kan ge både snabba, säkra och effektiva utryckningar. Simulator för utryckningskörning utgör ett fint komple-

ment till den fysiska körträningen.

I tidigare nummer av Tjugofyra7 "Erfarenheter" har området utryckningskörning och säkerhet på väg lyfts fram, liksom arbete med fip-enhet. Bland annat 2015 nummer 25 "Det händer för ofta", 2016 nummer 30 "Utryckningen kunde ha avbrutits" samt inför larmprioritering, 2016 nummer 31 "Fip – resurs och tuff roll", 2018 nummer 37 "Hotbild – sänk farten" samt 2018 nummer 38 "Framkomst är viktigast".

MATTIAS SJÖSTRÖM

5

ERFARENHETER

1

Överväg prioritering av ärenden vid utalarmering.

2

Fip-personal bör ha en modern insiktsinriktad utryckningsförarutbildning.

3

Fip-fordon bör vara moderna med bra säkerhetssystem och väl utformad förarmiljö.

4

Håll ner hastigheterna vid utryckning.

5

Simulator för körträning utgör ett fint komplement.

MSB efter fartygsbranden: "Tveka inte"

Nu har MSB utrett branden på passagerarfartyget Stena Scandica 2022.

Slutsatsen: det finns ett stort behov av proaktivitet och tidig samverkan mellan olika räddningstjänstaktörer.

– Vänta inte på att "någon annan" ska initiera, säger Henrik Larsson, enhetschef på MSB.

■ Omkring 300 personer fanns ombord när det i augusti 2022 började brinna på passagerarfartyget Stena Scandica på Östersjön. Fartyget gick inte att styra under sex timmar.

Ett 30-tal barn och äldre evakuerades med helikopter på kvällen.

Personal ombord lyckades få igång maskinerna igen och fartyget tog sig för egen maskin till Nynäshamn.

MSB:s utredning av händelsen visar på stort behov av tidig samverkan, informationsdelning och proaktivitet mellan aktörer vid komplexa händelser av det här slaget.

Olika aktörer behöver snabbt bli aktiverade och tidigt få en uppdaterad samlad lägesbild.

– Tveka inte att inleda samverkan tidigt vid komplexa händelser. Att någon aktör sätter igång en snabb, fungerande samverkan vid en händelse, innebär inte att någon annan övertar ledning eller någon enskild aktörs ansvar eller mandat, utan ska syfta till att samordning och gemensam inriktning ska åstadkommas utifrån den aktuella situationen och behoven.

Det säger Henrik Larsson, enhetschef vid enheten för ledning och räddningstjänst under höjd beredskap, på MSB.

Han fortsätter:

– För att samverkan mellan myndigheter ska kunna fungera på ett tillfredsställande sätt bör förutsättningar finnas för att samverkan ska kunna ske på alla nivåer.

Syftet med MSB:s utredning var att ta fram ett underlag som kan användas för utveckling av ledning och samverkan vid flera samtidigt pågående räddningsinsatser vid en händelse i statlig och kommunal räddningstjänst.

Bostadsbränder startar oftast i köket



Mer än en tredjedel av alla bostadsbränder startar i köket.

FOTO: PER LARSSON

De flesta bostadsbränderna startar i köket.

Det visar MSB:s statistik från 2023.

■ 2023 startade över 2 000 bränder i köket, vilket är mer än en tredjedel av alla bostadsbränder.

Trafikolyckor är dock fortsatt den vanligaste insatsen, nästan 17 000 insatser förra året.

De allvarliga larmen dominerades i övrigt av olika former av bränder. 12 514 larm till bränder eller brandtillbud i annat än byggnader, exempelvis skog och mark, och 10 361 larm till bränder eller brandtillbud i byggnader, varav nästan 6 000 i bostäder.

Totalt larmades räddningstjänsten till 96 550 inträffade eller befarade olyckor, samt till drygt 22 700 andra uppdrag

som IVPA-larm (i väntan på ambulans).

Nästan hälften av de 96 550 larmen var dock händelser utan risk för skada, automatlarm utan brandtillbud stod för drygt 38 000 larm.

MSB bytte under förra året till det verktyg som Statistiska centralbyrån (SCB) använder, vilket är mer anpassat för statistik.

– Vi ser många fördelar med den nya databasen. Till exempel går det lättare att ta ut statistik på kommunnivå, det går att välja fler kombinationer av uppgifter samtidigt. Dessutom är tillgängligheten bättre än i det gamla systemet, säger Marianne Stålheim, enhetschef för lärande från olyckor.

Statistiken kan nås på MSB:s webbplats, adressen är statistik.msb.se för den som vill botanisera.

Hög brandrisk oftare i framtiden

Perioderna med hög brandrisk kommer att bli längre och ske oftare i framtiden, framförallt i sydöstra Sverige.

Det visar en studie som SMHI tagit fram.

■ Studien, som är framtagen på uppdrag av MSB, omfattar det största underlaget hittills för beräkningar av brandrisk i ett framtida klimat i Sverige.

Den visar att brandrisken kommer att skilja mellan olika delar av landet. En tydlig ökning noteras från mitten av århundradet för Norrlands kustland och södra Sverige, och allra högst i de sydöstra delarna.

– De områden som redan har störst brandrisk i Sverige får än mer ökad risk. Det är därför viktigt att man redan nu planerar och förbereder sig för att hantera den framtida riskförändringen, då perioder med stor brandrisk blir vanligare och längre samt på en påtagligt högre

brandrisknivå, säger Stefan Andersson, enheten för arbete med naturolyckor och klimat-anpassning på MSB.

SMHI:s resultat ger ett underlag för hur klimatförändringar påverkar brandrisken och vilka anpassningsåtgärder som både kommunala räddningstjänster, mark- och skogsägare samt skogsbruket behöver ta hänsyn till och planera för i framtiden.

Studien genomfördes med brandriskmodellen FWI (Fire Weather Index) som beräknar hur olika meteorologiska parametrar påverkar fuktkvoten i de ytliga markskikten i skogen.

– Vi kör modellen med framtidsscenarier baserade på olika stora utsläpp av växthusgaser, och det blir då tydligt att ju mer vi släpper ut – desto större ökning blir det av perioder med hög brandrisk, säger Peter Berg, projektledare och chef för hydrologisk forskning på SMHI.

Bränder och brandtillbud i bostäder 2023

Startutrymme	Flerbostadshus	Rad/par/kedjehus	Villa	Fritidshus	Totalt
Utanför byggnaden	54	29	167	18	268
Altan, balkong eller loftgång	226	29	120	8	383
Badrum, toalett eller bastu	54	12	68	16	150
Förråd	54	8	77	14	153
Garage eller carport	8	6	143	6	163
Hall	69	11	52	6	138
Källare, inte boyta	103	6	130	3	242
Kök	1 447	154	455	26	2 082
Lada eller loge	0	0	21	1	22
Pannrum	4	5	145	0	154
Skorsten	8	3	452	19	482
Soprum eller sopnedkast	52	1	1	0	54
Sovrum eller sovsal	120	20	93	4	237
Trapphus eller korridor	104	1	4	1	110
Tvättstuga	49	14	64	1	128
Vardagsrum	175	21	220	17	433
Vind, inte boyta	19	5	34	5	63
Annat	59	10	112	17	198
Okänt	114	14	198	51	377
Totalt	2 738	353	2 582	213	5 886

■ **Fotnot:** Startutrymmen med färre än 20 bränder finns inte med i tabellen, men är inräknade i totalsummorna.

Räddningstjänstens insatsstatistik 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Alla inträffade och befarade olyckor	110 360	103 263	95 038	95 535	94 673	96 550
Händelsetyp						
Brand eller brandtillbud i byggnad	11 027	11 124	10 820	10 884	10 346	10 361
Brand el brandtillbud annat än byggnad	20 235	15 255	14 645	12 312	13 116	12 514
Trafikolycka	20 391	20 121	16 824	17 918	16 699	16 780
Utsläpp farligt ämne/fara för utsläpp	3 287	3 301	3 313	3 116	2 874	2 809
Drunkning eller drunkningstillbud	708	603	692	646	415	412
Nödställd person i andra fall	3 617	3 753	3 638	3 619	3 261	3 574
Nödställd djur	657	479	404	444	416	412
Stormskada	502	569	1 057	333	746	589
Ras eller skred (inkl byggnadsras)	107	91	56	67	56	78
Översvämning av vattendrag	57	46	97	76	44	185
Annan vattenskada	1 333	1 262	1 075	1 854	1 382	1 836
Annan olycka eller tillbud	2 417	2 515	2 144	2 065	912	1 107
Olyckor och tillbud totalt	64 338	59 119	54 765	53 334	50 267	50 657
Automatlarm utan brandtillbud	37 680	36 212	32 361	34 493	37 022	38 314
Annan händelse utan risk för skada	8 342	7 932	7 912	7 708	7 384	7 579
Händelser utan risk för skada totalt	46 022	44 144	40 273	42 201	44 406	45 893

Första hjälpen, IVPA och andra uppdrag

Uppdragstyp	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Första hjälpen och sjukvård (IVPA)	13 054	13 564	12 952	12 747	13 506	14 183
Hjälp till ambulans	2 454	2 431	2 658	3 065	3 552	3 425
Hjälp till polis	185	180	307	286	298	291
Övrigt annat uppdrag	5 684	6 045	5 678	5 545	4 651	4 814
Totalt	21 377	22 220	21 595	21 643	22 007	22 713

Szymanski ny brandchef i Nerikes brandkår

■ Nerikes brandkår har en ny förbundsdirektör och räddningschef. Sedan 1 juni heter han Johan Szymanski.

Han lämnar rollen som regional insatsledare och funktionsansvarig på Storstockholms brandförsvär.

Nerikes Brandkår ansvarar för räddningstjänst och före-

byggande brandskydd för cirka 260 000 invånare i nio kommuner, däribland Örebro.

– Det händer så mycket i omvärlden som påverkar räddningstjänsten. Det civila försvaret ska byggas upp när samhället ställer om och vi planerar för krig. Parallellt har vi klimatförändringar och annat.

I rollen som jag har nu känner jag inte att jag kan påverka, men i rollen som chef i en av landets största räddningstjänstorganisationer så har man stor chans att påverka utvecklingen nationellt. Det är det som lockar mig nu, säger han.



Vi söker medarbetare
Vi finns i Uppvidinge, Lessebo och Tingsryds kommuner.
Vi söker brandskyddskontrollant/er
Läs mer och sök jobbet på:
ostrakronoberg.se/jobba-hos-oss/lediga-tjanster

Vill du leda arbetet för ett stärkt civilt försvar i Väst-sverige? Håll utkik, inom kort söker vi en

Avdelningschef civilt försvar och beredskap

till Länsstyrelsen
Västra Götaland



Läs mer på vår webbplats
lansstyrelsen.se/vastragotaland



Länsstyrelsen
Västra Götaland

Brandskyddsföreningen söker revisorer inom hotellbrandskydd

Hjälp oss brandsäkra Sverige! Vi söker dig som vill arbeta deltid med att genomföra revisioner på ett antal hotell varje år.

Läs mer på
brandskyddsforeningen.se/karriar
eller skanna QR-koden



Vill du utvecklas med oss i en spännande tid?
Norra Älvsborgs Räddningstjänstförbund söker:

Brandingenjör



Läs mer om
tjänsten på:

brand112.se/jobb



Annonsera i Tjugofyra7

➔ Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: Nr 63 kommer ut 1 oktober.

Annonnsbeställning: förhandsbokning senast 12 september, färdigt manus senast 19 september.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Maria Hansen.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

PRENUMERATION

Tidningen är gratis!

■ Vill du ha en egen tidning hem i brevlådan, eller kanske till jobbet?
Tjugofyra7 är en gratistidning som alla intresserade kan prenumerera på.
Det går också att e-prenumerera och

få en pdf av tidningen.
Beställning av prenumeration görs enklast under fliken prenumerera på vår webbplats, www.tjugofyra7.se

Adressändring
Har du flyttat och behöver adressändra? Det går också att göra under samma flik på webbplatsen.
Ange då också din gamla adress så vi

kan hitta dig i prenumerationsregistret.
Ett alternativ för både prenumeration och adressändring är att skicka e-post till redaktionen@tjugofyra7.se

Vad vill MSB med rökdykningen?

RÄDDNINGSTJÄNST

För några månader sedan var jag klar med Grib 2. (Grib står för grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap). Det innebär att jag är färdigutbildad som deltidssbrandman.

Det är naturligtvis inte sant eftersom varje larm är en enorm källa till ny kunskap. Jag har varit anställd som deltidare i snart två år och har gått den väg som jag antar att de flesta går: man har först en lokal utbildning där bland annat rökdykning ingår. I vårt fall var den utbildningen tre veckor. Sedan går man Grib 1, Grib 1b och Grib 2.

Först vill jag säga att alla dessa utbildningssteg har hållit en mycket hög kvalitet. Det har varit välplanerade dagar med engagerade instruktörer, både lokalt och på Grib-utbildningen.

Men vad är planen med rökdykningen? Frågan har två delar.

Den ena är utbildningsmässig. Varför får vi inte rökdykarutbildning på Grib-utbildningen?

Den andra delen av frågan är vad Räddningstjänst-sverige siktar på framåt vad gäller rökdykning.

Jag tror att anledningen till att rökdykning inte ingår i Grib-utbildningarna är att rökdykningen, så som den traditionellt har utförts, inte är kompatibel med andra delar av vår utbildning. Jag tänker då på SXABCDE (en standardiserad metod för att omhänderta skadade och sjuka personer).



Skribenten tror att MSB nu måste göra ett val: antingen avvecklar man rökdykning, eller så utvecklar man den. FOTO: PETER LUNDGREN

Instruktörerna på alla utbildningsstegen har tryckt på S:et – säkerhet. Den första bedömningen som ska göras är säkerhetssituationen för oss och för den drabbade.

Med "rökdykning som den traditionellt har utförts" så menar jag att söka med en hand i vägg. Alltså att direkt söka efter liv trots avsaknad av sikt och med en eld någonstans i byggnaden som producerar denna rök.

Man frångår alltså S:et här. Man ignorerar faran och går rakt mot att söka liv. Det blir lite som att springa ut på motorvägen för att dra undan en skadad utan att stoppa trafiken.

Jag tror att MSB nu måste göra ett val. Antingen avvecklar man rökdykning, eller så utvecklar man rökdykningen.

Jag tror vi är många som har tänkt tanken att MSB helst vill att rökdykningen bara försvinner, alternativt att den bara används när man verkligen ska rädda människoliv.

Men vad skulle det innebä-

ra? Jag tror inte det är en framkomlig väg av flera skäl.

Det ena är det uppenbara: att vi kommer att bli dåliga på något som vi mer eller mindre aldrig gör.

Men så finns det en annan aspekt. Var ska vi dra gränsen? Om vi vet att det inte handlar om livräddning, ska vi då undvika allt som potentiellt kan vara rökdykning? Om vi inte vet vad som väntar inne i ett hus och vi ska gå in, så bör vi gå in med rökdykarorganisation.

Det kan sedan visa sig att det bara är en gryta som bränt på spisen. Ska vi då stå kvar på utsidan om vi inte har rökdykning med i verktygslådan? Det är knappast vad allmänheten förväntar sig.

För en tid sedan var jag med på en insats där det brann med öppna lågor på andra våningen. Det var aldrig dålig sikt och därmed ingen rökdykning. Men det visste vi inte när vi gick in, så vi gick in med rökdykarorganisation och kunde

rädda huset utan någon som helst dramatik. För den insatsen krävs dock att vi är tränade för mer komplicerade situationer, annars hade det varit oansvarigt att skicka in oss.

Av dessa anledningar menar jag att den nödvändiga vägen är att istället för att trappa ned ambitionerna med rökdykning, så måste vi bygga upp rökdykningen, och utveckla säkra tekniker. Då måste MSB komma på banan både som teknikutvecklare och som utbildare. Man kan inte kasta över ansvaret för detta på kommunerna.

I det första numret av Swedish Firefighter jag fick hem i brevlådan när jag gick med i BRF, så hade Lars Axelson en artikel om livräddning genom dämpa-ventilera-sök.

Jag tyckte det var väldigt spännande och har sedan dess sett många av de videor Lars har lagt ut och läst många av hans texter. Det han förespråkar är att vi, precis som vid en bilolycka eller andra potentiellt farliga situationer, börjar med att få kontroll på faran.

I trafiken handlar det om att stoppa trafiken. I ett brinnande hus handlar det om att dämpa branden. Det fina är att det dessutom ökar chansen att faktiskt rädda liv. Det tar garanterat kortare tid att dämpa branden och ventilera än att söka igenom ett helt hus utan sikt.

En annan sak som gör att den traditionella rökdykningen bör omprövas är det fantastiska verktyg vi har fått i form av värmekameran. Med den är det mycket lättare att navige-

ra mot det primära eldrummet än tidigare helt utan sikt.

När jag gick Grib 2 i Karlstad fick vi också chansen att se den anläggning för övning som Lars håller på och bygger upp där.

Vad jag skulle önska är att MSB istället för att gömma sig i frågan tar rodret, och fortsätter att bygga vidare på de metoder som Lars har börjat arbeta fram.

Man bör verka för att lämpliga anläggningar kommer upp på tillräckligt många platser i landet. Det är inget som varje kommun kan ha, så det måste vara mycket bättre att det finns på ett antal utbildningsplatser.

Jag skulle gärna nu ha fått gå en vecka eller två med inriktning rökdykning, enligt Lars metoder. Som brandman känns det mycket tryggare att få gå direkt mot branden, istället för att försöka följa med i ögonvrån om rökgaslagret håller på och tända upp samtidigt som man söker runt utan sikt. Så länge som det primära brandrummet producerar rökgaser så är det väldigt kort sök-tid vi köper oss med en kylande dusch upp mot rökgaslagret.

På lite sikt bör också AFS:en för rökdykning modifieras utifrån de metoder man tar fram. Både vad gäller utbildning och utrustning.

**NICKLAS
AVÉN**

Räddningstjänsten
Sunne,
Lysviks station



MSB svarar: För med sig andra och högre krav

Det är glädjande att ta del av dina positiva upplevelser av den grundutbildning som MSB tillhandahåller för räddningstjänstpersonal i beredskap (Grib). Den känns väl igen från det systematiska kvalitetsarbete som bedrivs för utbildningen, där deltagare återkommande vittnar om den kompetensutveckling som skett genom Grib.

Utbildningens innehåll tar sin utgångspunkt i vanligt förekommande olyckor som räddningstjänsten har att hantera, och vilken metod, teknik och taktik som är effektiv. Omfattningen av utbildningen be-

höver noggrant vägas mot att en individs förutsättning att ta del av utbildningen varierar och ofta är klart begränsad. Inte minst då det finns en huvudarbetsgivare som ska kunna ge ledigt, och familjeomständigheter att väga in.

Det som är gemensamt för alla eller de flesta räddningstjänster med räddningstjänstpersonal i beredskap och de risker som dessa ska kunna hantera är en viktig grund.

Rökdykning är ett särskilt riskmoment som är reglerat av Arbetsmiljöverkets föreskrifter och innebär bland annat

krav på en individs hälsotillstånd. Förmågan att genomföra detta är inte nödvändig överallt och finns heller inte på alla stationer.

Att ha dessa utbildningsmoment i Grib skulle därför både föra med sig högre och andra krav på hälsotillstånd än vad som är nödvändigt i flera fall, och det skulle också medföra undanträngning av andra viktiga utbildningsmoment.

Avvägningen mellan utbildningens olika delar, omfattning och innehåll tas fram av MSB efter dialog med kommunal räddningstjänst.

Inom brandämnet på ut-

bildningen Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap får den studerande kunskaper om hur en brand kan bete sig och hur den kan hanteras, det vill säga hur branden kan bekämpas. Riskbedömning ligger alltid till grund för val av lämplig metod och teknik under utbildningen.

De studerande får träna på att identifiera risker utifrån olika situationer, såväl brandsläckningssituationer som livräddningssituationer. Därefter får de studerande i uppgift att reducera riskerna eller om möj-

ligt helt ta bort dem för att kunna lösa uppgiften med att livrädda och eller släcka branden.

Förhållningssättet ovan stämmer väl överens med insändarens resonemang kring vikten av säkert arbete vid alla typer av olyckor.

När det gäller AFS 2007:7 så finns det under utbildningen ett särskilt lektionspass kring vad rökdykning är, vem som får lov att genomföra rökdykning, arbetsgivarens ansvar samt vikten av att förstå när rökdykning får ske.

PER HULLING
chef för MSB:s enhet för
utbildningsutveckling

Hon ska ta sotarna in i framtiden

Sotarnas arbetsgivarorganisation SSR har en ny vd: 29-åriga Ida Wulff.

Hon ser flera utmaningar för sotningsbranschen och är beredd att ta sig an dem.

– Vi ska fortsätta att stärka branschen, både för våra medlemmars skull men också för samhället i stort, säger hon.

■ Arbetsgivar- och branschorganisationen Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund (SSR) har cirka 140 anslutna sotningsföretag från Ystad till Kiruna. Förbundet samlar 95 procent av företagen i branschen.

Den nya vd:n har trots sin relativa ungdom en gedigen erfarenhet. Hon växte upp i en sotarfamilj och har fått med sig yrkestraditionerna och stoltheten sedan barnsben.

Ida Wulff valde dock inte att bli sotare själv. Hennes väg in i branschen blev som ledare.

PROFIL

Ida Wulff

- Ålder: 29
- Bor: Stockholm
- Familj: sambo
- Gör: sedan 1 maj vd för Sveriges Skorstensfejaremästares Riksförbund
- Fritidsintressen: spela golf, god mat
- Ledarskapsfilosofi: "Jag tycker att ett bra ledarskap är att lyssna, att se till att alla är delaktiga och får utvecklas till sin fulla potential – men ändå våga ta jobbiga beslut om man känner att det behövs för verksamheten."
- Mål i den nya rollen: "Vi ska bygga vidare på traditionerna som har präglat branschen men också jobba med de förändringar som behövs för framtiden. SSR ska vara den främsta resursen för medlemmar och beslutsfattare i alla frågor som rör sotning, brandskyddskontroll och andra branschfrågor".

Innan hon hamnade på SSR jobbade hon bland annat som kontors- och personalchef på Sotarna Laholm. De senaste fem åren har hon jobbat på SSR och hon kommer närmast från en tjänst som ekonomi- och arbetsrättsansvarig.

– Jag känner till branschen och organisationen. Men nu går jag in i en ny roll och det blir spännande, säger hon.

Hon fick vd-jobbet bland annat för att hon "har visat prov på strategiskt ledarskap och förståelse för branschens utmaningar och möjligheter samt en kreativ höjd" som det heter i ett pressmeddelande från SSR.

■ Vilka är branschens utmaningar?

– Det viktigaste är att få till upphandlingar som fungerar, där man ställer krav som faktiskt gör nytta för det brandförebyggande arbetet. Och att man får långsiktiga upphandlingar och en rimlig taxa som gör att man kan satsa på arbetsmiljön för sotarna.

Sotarna tillhör ett traditionsrikt skrå men det är också ett yrke i förändring. Nya metoder utvecklas som förbättrar arbetsmiljön och säkerheten. Det handlar bland annat om att sota "underifrån". Med hjälp av stavar och undertryck utför man sotningen från eldstaden i stället för från taket.

– Det gör man för att minimera de två största riskerna som finns i branschen, exponeringar för sotet och risken för fall från tak.

Den nya metoden tar längre tid och utrustningen som krävs är dyrare än de traditionella redskapen lina, borste och lod.

– Det måste man ta hänsyn till när man gör upphandlingar.

När det gäller upphandlingar tänker hon också arbeta för att man håller ihop sotningen med brandskyddskontrollen.



Ida Wulff säger att sotning är en bransch i förändring. Det händer mycket när det gäller förbättringar i arbetsmiljön.

FOTO: SSR

Spännande

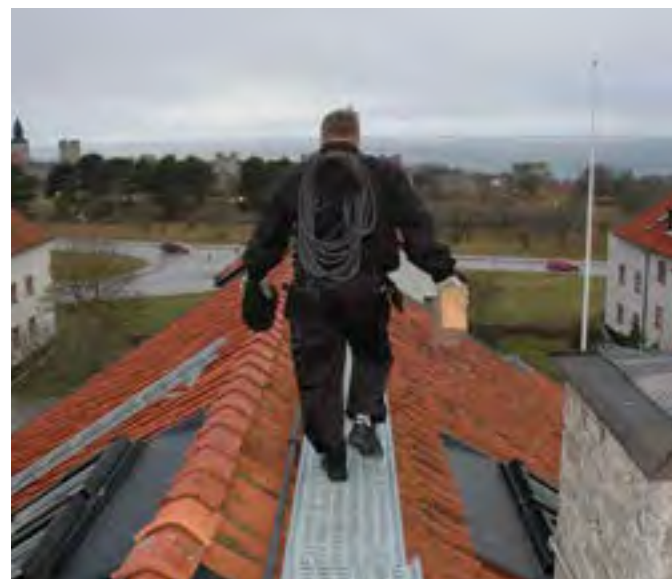
"Jag känner till branschen och organisationen. Men nu går jag in i en ny roll och det blir spännande."

Ida Wulff, vd SSR

Det förekommer att kommuner upphandlar sotningen men sköter brandskyddskontrollen i egen regi.

– Det tycker vi försämrar både arbetsmiljön för sotarna och det brandförebyggande arbetet.

JONAS KLINT



Inom sotningsbranschen lämnar man allt mer den traditionella metoden att sota från taket.

FOTO: KATARINA SELLJUS